5

Q. D. B. V.

VINDICIÆ JURIS MAJESTATICI CIRCA SACRA,

Adversus Autorem simplicis Consilii, quomodo Ecclesiæ Protestantium sint uniendæ,

Quas

RECTORE MAGNIFICENTISSIMO

SERENISSIMO PRINCIPE ac DOMINO,

DN. FRIDERICO WILHELMO,

Electoratus Brandenburgici Herede, &c. &c. &c.

SUB PRÆSIDIO

DN. CHRISTIANI THOMASII, JCti,

Consiliar. Elector. Brandenb. & Prof. Publ. ac Facult. Jurid. p. t. DECANI

Publicæ Eruditorum disquisitioni submittet

HIERONYMUS RIESE,

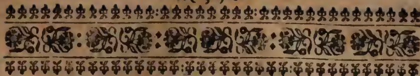
Casselanus Hassus,

ad Diem. 30. Junii M DC XCIX.

H. L. Q. C.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
LITERIS CHRISTOPHORI SALFELDII,
TYPOGR. ELECT. BRAND.

VINDICIÆ JURIS MAJESTATICI CIRCA SACRA
Adversus Autorem simplicis consilii, quomodo Ecclesiæ Protestantium sint uniendæ.

SUMMARIA.

Introitus. §. 1. *Occasio dissertationis.* Birsteinische Antwort auff die Rethenische Verantwortung. §. 2. Einfältige Anweisung wie die protestirende Kirche unter sich zu vereinigen 2c. §. 3. *Summa libelli. Sententia Autoris de instituendo Presbyterio in singulis Ecclesiis*, §. 4. *De potestate Magistratus Politici in rebus Ecclesiasticis*, §. 5. *de officio Ministrorum Ecclesiæ*, §. 6. *quomodo Ecclesiæ Protestantium sint emendandæ*, §. 7. *de Decimis Presbyterio solvendis*, §. 8. *de modo sustentandi Presbyterii*, §. 9. *de Excommunicatione* §. 10. *& Pœnitentia*, §. 11. *de pietate seu cultu divino*, §. 12. *de conventibus Ecclesiasticis & Conciliis.* §. 13. *de componendis controversiis inter Protestantes.* §. 14. *Judicium generale de hoc scripto.* §. 15. *Status controversiæ & summa dicendorum* §. 16. *Primarium præjudicium autoris, acsi Ecclesiæ potestas aliqua Politica competat.* §. 17. *contrà dictum Christi Luc. XXII. 25.* §. 18. *Quid sint gubernatores Rom. XII. & 1. Cor. XII.* §. 19. 20. 21. *Christum non præcepisse excommunicationem* §. 22. *nec Paulum.* §. 23. *Noluisse unquam Spiritum S. controversias fidei per majora vota dirimi. Differentia concilii Apostolici à conciliis reliquis.* §. 24. *Apostolos non constituisse Episcopum reliquos Presbyteros eminentem*, §. 25. *Principes Protestantes non peccasse, quod Jus Episcopale sibi vindicaverint.* §. 29. *Falsum videri acsi Doctores protestantes in eo consentiant,*

quod vitio non sit vertendum Magistratui Politico, si in negotiis religionis sibi plus justo quid tribuat. §. 27. *Autoris axiomata & hypotheses cum nostris limitationibus* §. 28. 29. 30. *Monita quædam de jure conscientiæ erronea.* §. 31. *Nulla exempla neque divina neque humana perspicuè regulam vel legem facere.* §. 32. *Autorem sæpius impingere dum ex exemplis regulam facit.* §. 33. *Quod majestas debeat curam habere salutis æternæ subditorum ex Deut. XVII. 18. non probari* §. 34. *Exempla Davidis & aliorum Regum sententiæ autoris parum prodesse* §. 35. *An magistratus ex beneplacito quid possit in sacris ordinare?* §. 36. *Autorem falso gloriari de demonstratione sententiæ suæ* §. 37. *sed potius ipsummet arma adversus se suppeditare*, §. 38. *ac rationes parum aptas afferre* §. 39. *& principiis Papismi favere* §. 40. *Argumentum autoris primarium adversus Jus Magistratus Politici.* §. 41. *Id inverti posse adversus autoris sententiam.* §. 42. *Autorem miscere legem & facultatem ac alia.* §. 43. *Summa demonstrationis, qua ex Jure Naturæ Magistratui Politico jus circa sacra vindicatur.* §. 44. *Alia fallacia in argumento Autoris* §. 45. *Fallere autorem, dum praxin Conciliorum sub Constantino &c. ad leges positivas Spiritus Sancti retulit*, §. 46. *ac leges Ecclesiasticas in Concilio Hierosolymitano conditas asserit* §. 47. *atque pro jure Ecclesiæ in definiendis controversiis dicta quædam miserè torquet* §. 48. *ac in ostendendo jure excommunicandi paria facit* §. 49. *Injustum esse postulatum autoris, volentis, Magistratum Politicum debere specialem legem divinam pro jure suo allegare.* §. 50. *Fallaciæ autoris in disputatione adversus eos, qui Principum imperii jus circa sacra ex instrumento pacis vel superioritate territoriali deducunt.* §. 51. *Jura quæ Autor Magistratui Politico tribuit, stabiliunt Papo-Cæsariam, & Magistratum subjiciunt Clero.* §. 52. *Autorem ipsum, dum singulis Theologis infallibilitatem denegat, gravem objectionem contra autoritatem Conciliorum suppeditare* §. 53. *Papo-Cæsariam etiam stabiliri ab Autore in* §. 19. *cap. 3.* §. 54. *Fallaciam non causæ ut causæ committi, dum Autor pruritum litigandi in Clero culpa Magistratus Poli-*

Politici adscribit. §. 55. Falso gloriari Autorem, quasi ejus doctrina sit propugnaculum inexpugnabile Regiminis Ecclesiastici §. 56. Autorem in deducendo jure Ecclesiæ circa ordinationem Ministrorum malè ex exemplis facere regulam §. 57. sententia nostra de jure Patronatus §. 58. Excommunicationem Theodosii ab Ambrosio non fuisse licite factam. Forte & nunquam factam fuisse §. 59. Conclusio de utilitate doctrinæ nostræ. 60.

§. 1.

On fuit Reformatorum Ecclesiæ superiori Seculo tam in Helvetiâ, quam in Saxoniâ intentio, ut plebem à subjectione & obsequio Magistratus Politici liberarent, sed ut Magistratum pariter Politicum ac totum populum à tyrannide Papali, primævæ & Christianæ libertati restituerent. Nec continet utraque Protestantium Confessio quicquam, quod Ministros verbi ab obedientia Magistratus Politici eximat, multò minus hunc autoritati Ministrorum subjiciat, quin potius publica & tantum non unanimis doctrina utrobique in eo conspirat, ministros Ecclesiæ æquè subjectos esse Principi ac reliquos cives, & Principi competere potestatem leges præscribendi ac ordinationes æque in rebus Ecclesiasticis, atque in secularibus. Observatum tamen fuit jam aliquoties à piis ac prudentibus quibusdam viris, quod in utraque Protestantium secta doctrinæ quædam subinde à nonnullis propositæ fuerint, quæ vel Magistratui plus quam liceret tribuerent, vel Ministris Ecclesiæ majorem potestatem, quam quæ ex verbo Dei iis competat, adscriberent, atque sic in alterutrum duorum extremorum hîc maximè vitandorum, Cæsaro-Papias aut Papocæsarias, dilaberentur. Igitur ut istos duos capitales in Jurisprudentia Ecclesiastica errores genuinus Jurium studiosus evitet, maximopere studendum est.

§. 2. Incidi non ita pridem in Scriptum Germanicum, Offenbachii ad Mœnum hoc anno publicatum, cujus titulus est: Bir-

fteinische Antwort auff die Nethenische Ubelgegründete Verantwortung/ in quo *p. 169. seqq.* refertur, quod Inspector Isenburgensis Nethenius, cum ab Illustrissimo Comite Isenburgensi & Birsteinensi de abusibus quibusdam corrigendis ac vitandis sub pœna remotionis admonitus fuisset, obedientiam sub istis prætextibus denegaverit: (1.) quod Justus fide sua vivere debeat, (2.) quod Fides se fundet in sancto Dei verbo, (3.) quod Fides fideles vere fidos (getreu) faciat, ac propterea ejusmodi Pastores ab omnibus, præprimis vero ab omni Magistratu amandi ac protegendi sint. Cum autem ipse ex Sacro Dei verbo didicerit, quod JESUS CHRISTUS, tanquam Archi Episcopus animarum, solus sit unctus Rex Sionis, ac solus Legislator omnium Statuum, atque quod, uti Pastores non officio Magistratus, ita nec Magistratus officio Pastorum se immiscere debeant, (exemplo Constantini M. qui se saltem Episcopum extra Ecclesiam dixerit, Clerum vero in rebus in Ecclesia;) non posse salvo honore Regis Sionis Christi & salva conscientia sua alium Legislatorem, quam JEsum Christum agnoscere in ejusmodi rebus: v. g. quod uxor ejus eum non debeat comitari, quando auditores suos visitet; quod officium suum secundum formulas præscriptas debeat peragere; quod nunquam fabulas pro concione proponere debeat; quod durioribus expressionibus uti non debeat in corrigendis vitiis, &c. subjungit denique, quod, etiamsi in aliquibus bona fide erraverit, tamen non possit adversus conscientiam suam ad contraria facienda adigi, cum DEUS solus imperet conscientiis &c.

§. 3. Miratus sum valde hominis aut ignorantiam aut impudentiam, aut utrumque, tam lubricis ac ineptis argumentis in defendenda causa injusta utentis, ac putavi non indignum esse id argumentum, in quo tractando specimen profectuum publicum ederem. Cum tamen mox ibidem *p. 180. seqq.* legerem Responsum Facultatis Theologicæ Marpurgensis, graviter nævos hos Inspectoris notantis, ac pœnam Remotionis ei dictantis, deprehendi id negotium ita sufficienter ibidem esse expositum, ut mihi nihil restaret, quod erudito illo responso addere possem. Adeoque

que jam in eo eram, ut de alio themate circumspicerem, cum alius quidam libellus Germanicus Anonymi offerretur, (eodem hoc anno publicatus, quamvis in rubrica præcedentem annum præfe ferat) qui ut prius propositum reassumerem persvadebat. Titulum habet: Einfältige Anweisung wie die protestirende Kirche unter sich zu vereinigen / und in allen Dingen dermassen zu verbessern sey / daß sie mit Wahrheit der ersten Apostolischen Kirchen gleich geachtet werden könne. Constat libellus hic capitibus viginti, quorum summam ad meliorem dicendorum intellectum paucis exhibuisse non pigebit.

§. 4. Primo docet, Ecclesiam Christi Jerosolymitanam à novendecim Ministris, duodecim videlicet Apostolis & novem Diaconis fuisse *gubernatam*, *Act. cap. 6. v. 1. seqq. (Cap. I. §. 5.)* Postea ex Papatu ortum esse, ut Ecclesiæ plurimæ tantum uno ministro gaudeant, adeoque opus esse, ut Ecclesiæ Protestantium in hoc puncto ulterius reformentur, atque singulæ Ecclesiæ tot ministros accipiant, quot iis opus sit, ut in Christianismo rectè fundentur ac *gubernentur*, *(Cap. I. §. 7.)* Neque posse hunc defectum excusari per distinctionem inter Ecclesiam plantandam ac plantatam, utpote quæ sæpius adhibeatur ad palliandas plures abominationes atque scandala. *(Cap. I. §. 9.)* Quin potius evidens existere, potissimam causam, quod malitia auditorum à Presbyteris non possit cum effectu coerceri, esse, quod tam exiguus eorum sit numerus. *(Cap. I. §. 10.)* Christum vero ipsum verbis satis perspicuis præcepisse, ut peccatores se non emendantes toti Ecclesiæ manifestentur, & per hujus cognitionem, in qua non unius sed omnium ac singulorum presbyterorum potissimæ partes esse debeant, ex Ecclesia *ejiciantur*. [*Cap. I. §. 11.*] Presbyteros autem ita constituendos sibi æquales esse debere ac unanimes. Neque hoc difficile fore: *Quamdiu* enim Spiritus Christi in iis regnet, ipsos etiam charitate, unanimitate, pace, humilitate & aliis virtutibus fore præditos, atque eos non solum in doctrina sed & in vita fore unanimes. *(Cap. II. §. 4. & 5.)* Præcedere vero debere eos solum, qui vocatione seniores sint, *(Cap. II. §. 5.)* atque

que adeo & hic ut & in aliis punctis corruptum nostrarum Ecclesiarum statum secundum Ecclesiam Apostolicam esse reformandum: Apostolos autem in quacunque particulari Ecclesia aliquem constituisse supremum *gubernatorem*, eique titulum Episcopi, aliàs omnibus Presbyteris competentem, tribuisse. [*Cap. II.* §. *6.*] Porrò sub Imperatoribus Christianis Episcopos sibi vindicasse regimen seculare & inde in Jure Canonico sibi Jus aliquod Episcopale formasse. [*Cap. II.* §. *7. & 8.*] Debuisse itaque tempore reformationis presbyteria institui cum Diaconis, sic ut ea per electum ab Ecclesia Episcopum secundum Leges Ecclesiasticas gubernata fuerint, sed hujus institutionis loco Principes Jus Episcopale sibi vindicasse, cum tamen Jus Episcopale sit tyrannis animorum. (*Cap. II.* §. *9.*)

§. 5. Debere equidem Magistratum Politicum curam gerere religionis & salutis æternæ subditorum suorum, ac posse adeo Magistratum Politicum assumere Consiliarios Ecclesiasticos ab eo solo dependentes, cum quibus sæpius de rebus Ecclesiasticis & defectibus religionis in territorio suo conferat, acquomodo emendandi sint, deliberet; per quos etiam visitationes Ecclesiasticas instituat, atque inquirat, quomodo subditi in religione & cultu divino versentur, ut, sicubi defectus aliquis deprehendatur, auxilio Magistratus indigens, is eo citius manifestetur ac tollatur. Id vero non posse nec debere agere Magistratum Politicum, ut per istos Consiliarios Ecclesiasticos Ecclesiæ legibus à solo Magistratu Politico conditis regantur, Ecclesiis Ministri præponantur ac confirmentur, controversiæ Ecclesiasticæ dirimantur, disciplina Ecclesiastica instituatur, minuatur, augeatur, dispensetur & abrogetur, formulæ precandi præscribantur, Ministri Ecclesiæ in rebus spiritualibvs se ad bene placitum Magistratus Politici non accommodantes dimittantur, atque alii in eorum locum collocentur, sed hæc omnia relinquenda esse judicio Ecclesiæ ac Presbyterorum. (*Cap. III.* §. *10. 13. 15. 16.*) Inprimis autem non Principi sed Ecclesiæ committendam esse electionem Presbyterii & Episcopi. (*Cap. IV.*) Jus Patro natus ex Papatu habere ortum ac Ecclesiæ Apostolicæ repugnare, atque iterum abrogandum

esse

esse. Et adeo teneri Patronos Protestantium Ecclesiarum, ut id cedant iterum Ecclesiis. *(Cap. V.)*

§. 6. De officio Ministrorum Ecclesiæ sic pronunciat. Actiones Concionatorum nostrorum, ac præcipuè Conciones non sufficere, ut Auditores evadant pii, sed insuper requiri, ut diligentius instituantur examina Catechetica. Sed & nec hæc esse sufficientia, cum defectus insignis sit Ecclesiarum nostrarum, quod careant disciplina Ecclesiastica. *(Cap. VI. §. 1. & 2.)* Hanc verò consistere in diligenti visitatione domesticâ, & inspectione morum in conviviis, diversoriis &c. *(Cap. VI. §. 3.)* isto quidem processu, ut si Presbyteri quosdam deprehendant inordinatè viventes, nec admonitioni privatæ parentes, eos adhuc semel vel per duos aut tres Presbyteros, vel etiam per totum Presbyterium verbis coërceant, & si nec tùm se emendent, rem ad totam Ecclesiam deferant, eosque publicè coërceant. Si nec Ecclesiam audiant, ut eos excommunicent, secundum doctrinam Christi. *(Cap. VI. §. IV.)* Quod si quis dicat, ita durissimæ servituti subjici Christianos, ei respondendum esse: (1) Sacram Scripturam eum modum jubere: (2) Etiam Romanos (populum tamen liberum) Censores morum tanquam certum Magistratûs genus cum fructu habuisse: *(Cap. VI. 5.)* Debere insuper etiam Presbyteros habere curam bonorum Ecclesiasticorum ad sustentandos pauperes, egenos, & exules. *(Cap. VI. §. 6.)*

§. 7. Tum consilium suppeditat, quomodo Ecclesiæ Protestantium sint emendandæ. In singulis nimirum Ecclesiis ex 600. vel 800. circiter pesonis constantibus debere duos Presbyteros constitui, ut ministros verbi & doctrinæ, duos alios, ut Censores morum, quotidiè suos auditores visitantes & mores eorum secundum leges Spiritus S. examinantes, duos Diaconos bona Ecclesiastica administrantes & curam gerentes pauperum, duos Informatores Juventutis vel præceptores scholasticos, ac denique duas Diaconissas, quæ puellas instruant, ac curam gerant ægrotorum, atque horum omnium numerum augendum esse pro multitudine personarum Ecclesias constituentium. *(Cap. 7.*

B §. 2.3

§. 2, 3.) Ab hoc Presbyterio Conventus esse instituendos de vitiis irruentibus, de iis, quibus indigeat Ecclesia, de instructione, & emendatione Ecclesiæ, de coërcitione & excommunicatione impœnitentium, de Ædificiis Ecclesiasticis &c. (*Cap. VII.* §. 4.) Ope hujus Presbyterii occurri posse dubio, quod quis facere possit de inconvenientia, si hominibus ignorantibus ac rusticis relinqueretur electio Presbyterorum. (*Cap VII.* §. 5.) Reliquis dubiis occurri posse electione Episcopi & ArchiEpiscopi, qui tamen subjecti esse deberent Synodo, (*Cap. VII.* §. 6. & 7.) atque conclusum Synodi Provincialis esse assumendum tanquam veritatem cœlestem. (*Cap. VII.* §. 7.)

§. 8. De sustentatione verò tot Presbyterorum illud consilium suppeditat, ut Decimæ iterum introducantur. (*Cap. VIII.*) Decimas verò non esse juris naturalis, sed positivi, neque tamen in Novo Testamento præceptas, neque in Ecclesiâ Apostolicâ usurpatas. (*Cap. IX.* §. 1. 2. 3.) Romanos etiam Pontifices, ut se in statu quieto, divite atque exoptato constituerent, omnia ex Veteri Testamento conquisivisse, & pedetentim Christianæ religione assuisse; atque adeò & de præstandis decimis legem fecisse, (*Cap. IX.* §. *IV.*) qvæ jam tempore Constantini M. item Caroli M. & Ottonis M. observata sit. (*Cap. IX.* §. 5.) Qvamvis itaqve lex illa populum Christianum per se non obliget, utile tamen esse, si Populus Christianus ipse talem legem conderet, vel si Princeps Christianus talem legem daret subditis suis ac populis devictis, qvæ haud dubiè etiam illos sit obligatura. (*Cap. IX.* §. 6.) Causas vero, cur lex hæc Pontificia de decimis non ubivis sit observata, esse, qvod vel ab initio non omnes Laici decimas illas solverint, vel quod occasione protectionis ac defensionis militaris Ecclesiæ adversus Ethnicos aut hæreticos decimas de facto magis, quàm ex concessione Ecclesiæ usurpaverint. (*Cap. X.* §. 1. 2.) Neque tamen etiam concedi eam ob causam Laicis decimas potuisse, partim, qvia isti Hæretici aut oppressores Ecclesiæ non solum Cleri, sed vel maximè Laicorum jura invadere voluerint, (itaque Laicos Ecclesiam defendendo gessisse negotium

tium

tium proprium,) partim quod Laici tanquam nutrices Ecclesiæ debuerint eam exemplo Constantini, Theodosii, Caroli, Ottonis, Magnorum, gratis defendere; partim quod bona Ecclesiæ alienari nequeant, & esse sacrilegii speciem, si Laici auferant Ecclesiæ decimas, neque posse ab iis tanqvam rem furtivam salvâ conscientiâ retineri. (*Cap. X.* §. *6. & 8.*) Sed & aliis modis ad Laicos venisse perceptionem decimarum; alibi enim hos absqve ullo justitiæ prætextu merâ violentiâ invasisse decimas; alibi Episcopos cognatis suis Laicis decimas injustissimè vendidisse, aut donasse; alibi occasione delinquentis Clerici decimas à Laicis fuisse abreptas. (*Cap. X.* §. *5. 6. 7.*) Etsi vero in pace religiosa quædam de retentione decimarum sint disposita, illam tamen dispositionem non excusare Protestantes inter se, quin potius tempore reformationis & hunc abusum fuisse reformandum, atque decimas iterum Ecclesiis tribuendas, quia vero tum non fuerit factum, adhuc fieri debere. (*Cap. X.* §. *9. 10.*) Magna insuper damna exorta esse ex ablatione decimarum, cum Dos Ecclesiæ, Legata ad pios usus, collectæ Eleemosynæ &c. non fuerint sufficientes ad sustentationem Ministrorum, sed cum maximo scandalo accidentia fuerint introducta, ac ita functiones omnes spirituales Laicis vendi cœperint. (*Cap. XI.* §. *1. 2.*) In specie nummum confessionarium præbere maxima scandala atque adeo tollendum esse. (*Cap. XI.* §. *3 usque ad 14.*) Simul vero scandala illa omnia non difficulter tolli posse, si decimarum perceptio iterum concederetur Ecclesiæ, adeoque utile esse, ut Princeps ipse Evangelicus subditis suis hâc parte bono exemplo præiret, ac ita eos, ut sponte eum imitarentur alliceret. Cunctantes tamen & inobedientes aliis mediis ad solutionem decimarum adigi posse. (*Cap. XI.* §. *15.*)

§. 9. Itaque, quod modum sustentandi Presbyteros attinet, putat autor: Decimas reintroducendas, item dotem Ecclesiæ, stipendia ac Legata ad pias causas à Diaconis administranda esse, cessantibus omnibus Accidentiis, quorum loco eleemosynæ colligendæ sint. (*Cap. XII.* §. *1.*) Quodsi hic thesaurus Ecclesiæ ad

ſuſtentandum Presbyterium nondum foret ſufficiens, bona Canonicorum ei eſſe addenda, tanquam inutilium terræ ponderum. (*Cap. XII.* §. *2.3.*) Porro ex hoc theſauro ſalaria inter miniſtros Eccleſiæ æqualiter eſſe diſtribuenda, quo pacto putat ceſſatura pleraque vitia Cleri, rixas, invidiam, ſuperbiam, avaritiam, cupiditatem ditiorum præbendarum, ac officiorum ambitum &c. (*Cap. XII.* §. *4.*) Iſtam verò ſalariorum æqualitatem ſic eſſe intelligendam, ut ſingulis presbyteris verbi ac doctrinæ item Diaconis & præceptoribus neceſſaria ad ſuſtentationem trium vel quatuor perſonarum ſuppeditentur, ac liberis eorum impenſæ ad ſtudia aut opificia exhibeantur, & filiæ dotentur; cenſoribus vero morum id tantum porrigatur, ut ipſi ſolum ſe exhibere valerent. (*Cap. XII.* §. *5.*) Ulterius ex iſto ærario Eccleſiæ eſſe nutriendas viduas & orphanos, bibliothecam communem eſſe comparandam, non permittendam eſſe mendicitatem, ſed pauperes ſuſtentandos, pauperiores etiam concives in ſolutione vectigalium & tributorum eſſe adjuvandos, extruenda eſſe prochotrohpia, ergaſteria &c. Et tamen in Eccleſiis civitatum majorum tantam ſperandam eſſe abundantiam, ut ex ſuperfluo adhuc æraria pauperiorum Eccleſiarum ſuppleri poſſint. (*Cap. XII.* §. *6.*) Simul verò cavendum eſſe, ne Clerici immobilia poſſideant, aut alio civium Laicorum vitæ genere utantur. (*Cap. XII.* §. *7.*)

§. 10. De excommunicatione ſic ſentit: Chriſtum & Apoſtolos non ſolum intendiſſe, ut homines à cultu Ethnico & Judaico averterentur, ſed & ut à vitâ impia ad piam manuducerentur. (*Cap. XIII.* §. *2.*) Itaque Chriſtianum gravius crimen committentem, ex cœtu Eccleſiæ eſſe excludendum, idque ob legem à Paulo Corinthiis & aliis fidelibus datam *1. Corinth. 5. v. 5. & 11. 2. Theſſ. III. v. 6. & 14.* (*Cap. XIII.* §. *3.4.5.*) neque Paulum (jubentem ut excommunicatus habeatur, non ut inimicus ſed & frater,) contradicere Chriſto *Matth. XVII.* volenti, ut habeatur tanquam Ethnicus. Paulum enim loqui de prioribus tribus gradibus à Chriſto, ut ante ex communicationem obſerventur, præſcriptis.

(*Cap.*

(*Cap. XIII.* §. *6.*) Adeoque eos, qui coram Ecclesiâ coërceantur ſtatim quidem in cœtu non eſſe tolerandos, ſed non ſtatim diabolo tradendos. (*Cap. XIII.* §. 7.) Omnia verò opera carnis mereri excommunicationem, ſine reſpectu perſonarum, (*Cap. XIII.* §. *8.*) eamque à Sp. S. eſſe præceptam, partim quia delinquens per peccata ſua ſeipſum extra communionem cum Deo poſuerit; partim, ne alios exemplo ſuo ſeducat; partim ut Ethnici ſeveritatem Eccleſiæ Chriſtianæ ejusque præſtantiam præ aliis ſectis ſentiant. (*Cap. XIII.* §. *9.*) Igitur & nos adſtringi, ut excommunicationem introducamus iterum, non quidem ab Epiſcopo ſolo, nec etiam à ſolo Presbyterio, ſed à tota Eccleſiâ expediendam, ſecundum proceſſum à Paulo præſcriptum, *1. Corinth. V. v. 13.* ut videlicet excommunicatus, ſi ipſe exire nolit, extrudatur, ac à cuſtodibus retineatur, ut non rurſus Eccleſiam intret. Quod ſi Eccleſia ex negligentiâ aut timore nolit excommunicare, tum poteſtatem extraordinariam excommunicandi competere (iterum exemplo Pauli *1. Cor. V. v. 3. ſeq.*) ſupremo Presbytero tanquam in caſu necesſitatis. (*Cap. XIII.* §. *10. 11. 12.*) Atque hunc excommunicationis modum obſervaſſe Chriſtianos ſub temporibus Conſtantini, qui tamen ab omnibus ſectis habeantur pro genuinis Chriſtianis. (*Cap. XIII.* §. *14. 15.*) Nec quicquam dictis obſtare, quod Judas proditor à Chriſto ad communionem ſacram fuerit admiſſus. Id enim aperte falſum eſſe, & Judam potius exiiſſe, antequam cœnæ ſacramentum fuerit adminiſtratum, & procul dubio Chriſtum, ſi non ſponte exiiſſet, ei mandaturum fuiſſe abitum. (*Cap. XIV.*)

§. 11. Excommunicatos autem non ſtatim eſſe recipiendos, quamprimum dicant, ſe facti pœnitere, nam excommunicatum à Paulo minimum per annum in excommunicatione manſiſſe. (*Cap. XV. 1. 2. 3.*) Hanc dilationem eſſe utilem excommunicato, ut certa ſigna pœnitentiæ det, Eccleſiæ, ad ſui erectionem, & infidelibus ad convictionem. Intereà igitur pœnitentem emendari atque in omnibus actionibus exterioribus triſte quid teſtari. In receptione autem Eccleſiam reſpicere debere

 partim

partim circumstantias peccati commissi, partim pœnitentis. (*Cap. XV. §. 4. 5. 6. 7.*) In primâ Ecclesiâ receptionem factam esse multis solennitatibus. Fuisse enim ibi triplicem classem Christianorum, Catechumenos, Fideles, & Pœnitentes, atque ideo etiam fuisse triplicem pœnitentiam, Catechumenorum, Fidelium & Pœnitentium. (*Cap. XV. 8. & 9.*) Pœnitentes publicè coram limine Ecclesiæ flexis genubus ac sæpe substratis corporibus fideles orasse, ut coram Episcopo pro receptione eorum intercederent, exemplo Anatolii, Ecebolii &c. (*Cap. XV. §. 10.*) Fuisse etiam adstrictos, ut jussui Episcopi cuicunque satisfactionis loco obedirent, quodcunque & quamdiu Episcopus aliquid faciendum ipsis imponeret. (*Cap. XV. § 11.*) Fuisse vero ordinariè quatuor gradûs pœnitentiæ, Fletum, Auditionem, Substrationem, Systasin, quibus absolutis iterum solenniter recepti fuerint. (*Cap. XV. §. 12. 13. 14. 15. 16.*) Etiamsi autem iste modus in sacris literis non sit fundatus, debuisse tamen protestantes eum retinere, quia jam tempore virorum Apostolicorum fuerit usu receptus, & Ecclesiæ Christianæ nunquam nocuerit, sed multò magis multas attulerit utilitates. Si Symbolum Nicænum, ut credimus, à Spiritu Sancto ortum habeat, cur non & Leges Ecclesiasticæ Concilii Nicæni Spiritu S. adscribendæ forent. (*Cap. XV. §. 17.*) Illustre exemplum pœnitentiæ esse Theodosii M. & excommunicationis ab Ambrosio Episcopo Mediolanensi factæ, quæ contra nonnullos defenditur. (*Cap. XVI.*)

§. 12. Pergit ad cultum divinum, seu pietatem & hic quoque multa monet. Videlicet per Pietatem sæpe in scripturis denotari vitam Sanctam, aliquando tamen etiam denotari cultum orationis, cantionum &c. (*Cap. XVII. §. 1.*) Non omnes homines ad eum aptos, sed delectum personarum observandum esse. [*Cap. XVII. §. 2.*) Cultum nostrum non convenire cum cultu primitivæ Ecclesiæ, adeoque in multis reformatione habere opus, præprimis ut distinctio inter Catechumenos, Fideles & Pœnitentes tanquam Novo Testamento conveniens observetur, & Fidelibus Laicis permitteretur, in conventibus Ecclesiasticis quædam

dam ex verbo Dei proponere, utpote quomodo lis inter eos qui Pietistæ vocantur,& qui Antipietistarum nomine gaudent tolli posit; Mulieres tamen in Ecclesia tacere debere, neque adeo hoc consilium Quackerismum sapere [*Cap. XVII.* §. *3. usq, ad* §. *8.*]

§. 13, De conventibus Ecclesiasticis monet: in Ecclesia militante ob scandala & errores, conventus ab Ecclesia haberi debere. Atque hos triplices esse; Universales, particulares & particulartssimos. *(Cap. XVIII.* §. *1. 2.)* Ad particularissimos pertinere qvorum exempla occurant *Act. XXI. v. 17. seq.* super facto Pauli & *1. Cor. V.* super Incestuoso. *(Cap. XVIII.* §. *3.)* In his tractari de negotiis ad ecclesiam certi loci tantum pertinentibus. Processum in scandalo dato eam esse, ut Fideles loci extraordinariè congregentur, diffamatum ad se citent, ej9 defensionem aut confessionem audiant, tum in causa definiant, omnia tamen secundum verbum, Dei & praxin prinitivæ Ecclesiæ sine distinctione personarum. Et ut omnia sancto ordine agantur, etiam Episcopi ejus loci præsentiam esse necessariam. [*Cap. XVII.* §. *4.*] Synodos Universales non esse sperandas, ergo frustrà de earum ordine quid dici: Particulares esse vel Nationales vel Provinciales vel Diœcesanas. In diœcesanis tractari debere de scandalis, quæ per Synodos particularissimas tolli non possent. In Nationalibus aut Provincialibus Leges Ecclesiasticas esse condendas ac controversias religiosas definiendas, à singulis particularibus Ecclesiis presbyterum, vel, si hoc informe videretur, Episcopum cum instructione eò esse ablegandum. Qvodsi hæc fierent, magnam spem esse, ut multa salutaria & proficua institui possint: *(Cap. XVII.* §. *5.)* v. g. de emendatione Ceremoniarum & Adiaphororum, item de controversiis doctrinæ & fidei inter protestantes. Qvod enim hactenus per colloquia varia eædem non sint sopitæ, causam inter alias esse, quod ad talia colloquia Presbyteri non sint â singulis Ecclesiis missi, sed qvod utrobiqve Principes elegerint doctissimos atqve cum certis instructionibus ablegaverint. Qui adeò magis Legati Principum quam Ecclesiæ fuerint, cum tamen Deus non per sapientes & potentes sed per imbecilles & contemtos velit Ecclesiam suam ædificari.

[*Cap.*

[*Cap.XVII. §.6.*] Consulit igitur, ut in singulis Ecclesiis singuli sub directione Presbyterii de controversiis religionis, disciplinâ & Legibus Ecclesiasticis &c. deliberent, & per majora secundum verbum Dei conclusum faciant. Hoc conclusum in Synodo dioecesana Episcopo & duobus, è singulis Ecclesiis congregatis Presbyteris, esse proponendum, conclusum hujus Synodi ad suas Ecclesias esse rescribendum, ita tamen ut & singularum Ecclesiarum judicia de hoc concluso audiantur secundum voluntatem Spiritus Sancti, cum Spiritus Prophetarum subjecti sint Prophetis. Denique conclusa dioecesium in Synodis Provincialibus & Nationalibus esse proponenda, ubi mox conclusum generale sperandum sit, cui se sponte omnes essent subjecturi præprimis, si Princeps hic jure suo uteretur, defendendi conclusum Concilii ejusmodi liberi, & dissentientes ac contradicentes ex terris suis ejiciendi, ac doctores in conciliis damnatos deponendi. *(Cap.XVIII. §.7.)* Apud Protestantes omnia esse inversa. Eruditos hic omnia agere, confessiones facere secundum beneplacitum, atque his quærere defensionem potentum, principes mandare subditis credenda, iis leges Ecclesiasticas item ordinationes circa Adiaphora, disciplinam & regimen Ecclesiasticum pro lubitu proponere, ut ita inter Protestantes Ecclesiæ sint in miserrima servitute, ac nihil proficui hoc modo efficiatur; profanari sanctum cathedræ locum publicatione legum Ecclesiasticarum, quas nemo observet: disciplinam Ecclesiasticam quotidiè magis magisque ruere, cum potentes se disciplinæ nolint subjicere: Pro Adiaphoris litigari intempestivo zelo à Laicorum vulgo, hærente in cortice, ac genuinæ veritatis Evangelicæ ignaro &c. Hanc autem inconvenientiam omnem inde oriri, quod nulla Concilia habeantur apud Protestantes, quæ tamen genuina remedia sint, Ecclesiam Christianam & in doctrina & in vita reformandi & emendandi *(Cap. XVIII. §. 8.)*

§.14. Denique de controversiis inter protestantes & earum compositione agit, puta de cœna Domini, de absoluto decredo, de ubiquitate corporis Christi, de communicatione idiomatum. &c. Historiam singularum controversiarum recenset, asserens, dissentientes utrobique se debere tolerare, cum controversiæ non pertineant

neant ad articulos fundamentales fidei, & ita in utraque secta quis salvari possit. Id tamen desiderat, ut Reformati in administratione cœnæ una formula cum Lutheranis utantur. *(Cap. XIX.)* Pergit deinde ad controversias circa res, à Deo non præceptas. Exorcismum arbitratur multis ex causis esse abrogandum, & quod etiam deficiente abrogatione Synodali quilibet presbyter, tanquam rem conscientiæ adversam exemplo Lutheri propria autoritate eum omittere possit. [*Cap. XX.* §. *1. usq; ad 11.*] De confessione auriculari sentit 1. Informandum ritè esse populum ut fiant fideles, 2. Lapsos esse excommunicandos, 3. Fidelibus libertatem esse relinquendam, cui & quando peccata sua confiteri velint. *(Cap. XX.* §. *12. usq; ad 19.)* Oblatas in usu sacræ cœnæ tanquam panem spurium abrogandum esse, sed cum consensu Ecclesiæ, item candelarum usum, atque omnia festa secumdum consilium Lutheri. *(Cap. XX.* §. *20. 21. 22.)* Musicam Ecclesiasticam & Organa item Imagines non plane tollendas esse, sed abusum corrigendum. *(Cap. XX.* §. *23. 24.)* Denique de flexione genuum, & detectione capitis quoties nomen Jesu profertur, qvædam monet, & controversiam super formula quâdam precandi pro iis qui ob religionem persecutionem patiuntur, in qua Reformatos fratres appellaverat, sibi motam commem orat. [*Cap. XX.* §. *25. 26. 27.*]

§. 15. Ex hac summa scripti, quam hactenus recensui, patet autorem, quisquis sit, esse virum de damno Josephi sincere sollicitum, ac pacificum, optimamq; eum intentionem habere uniendi Ecclesias protestantium. Sed tamen, uti regulariter fieri solet, ut facilius sit defectus indicare, quam genuina remedia suppeditare, ita & huic autori contigisse videtur. Remedia enim, quam ipse ad emendationem suppeditat, mihi quidem videntur non ubique sacræ scripturæ esse conformia, maximam verò partem, posito rerum præsentium statu, moraliter, ut in praxin deducantur, impossibilia. Interim arbitror eum, ubi errat, bona fide errare, & præjudiciis multis communibus laborare, quorum præcipua videntur, quod dicta quædam scripturæ, præprimis novi fœderis, de potestate temporali intelligat, ac conceptum de iis

C nimis

nimis Politicum sibi formet; quod Ecclesiæ primitivæ puritatem adhuc in temporibus Constantini Magni & subsequentium quarti vel qvinti seculi Imperatorum ac Præsulum Ecclesiæ quærat; quodque principiis genuinæ doctrinæ civilis ac prudentia Politica noscendi animos hominum eorumque corruptionem, sit destitutus, atque nimis indistinctè de ministris Ecclesiæ ac vulgo Laicorum optima quæque speret, & causas communium defectuum Ecclesiæ fere omnes in potentes Laicos & Magistratum Politicum rejiciat.

§. 16. Quemadmodum vero propositum meum non patitur, ut singula distinctius examinem, sed illum laborem me prudentioribus & eruditioribus relinquo, ita solum in vindicando jure circa sacra Magistratui Politico competente ero occupatus. Ubi tamen præmoneo, me doctrinam istam ex Principiis Politico-Ecclesiasticis & nobilissimæ partis Juris publici ut quod ab aliis jam abundè factum est, non esse expositurum, sed saltem vindicas scripturum, h. e. ostensurum, quod objectiones Autoris jura Principum cum successu non feriant, sed potius ubique falsis nitantur hypothesibus & præjudiciis. Faciam vero id breviter & succinctè, rationibus potius & dictis scripturæ usurus, quàm autoritatibus humanis. Unde non ægrè feret lector, si multa allegata hic non sint comparitura. Sequar etiam non alium ordinem quam quem Autor ipse secutus est,

§. 17. Primarium præjudicium Autoris id videtur esse, quod Apostolis in primitiva Ecclesia regimen aliquod Politicum h.e. cum coactione aliqua externa conjunctum ad scribat. Ita enim statim *cap. 1. §. 5. p. 3.* dicit, Ecclesiam tempore Apostolorum à 19. ministris Ecclesiæ fuisse *gubernatam*, item *cap. 2. §. 2. p. 28.* quod tempore Apostolorum quorundam Ecclesiæ Ministrorum officium in docendo, prædicando, adhortando, *gubernando* constiterit, aliorum in cura pauperum & administratione bonorum Ecclesiasticorum. Huc spectat etiam, quod putet, Christum Ecclesiæ præcepisse, ut peccatores impœnitentes

Eccle-

Ecclesiæ manifestentur, & præcedente causæ cognitione, in qua potiores esse debeant partes Presbyterorum, ejici ex Ecclesia debeant, *Cap. I. §. 11. p. 19.* quodque Paulum tanquam legislatorem, cujus lex in excommunicatione observanda sit, sistat, *Cap. XIII. §. 4. p. 280.* item, quod nimis securè pronunciet, modum controversias definiendi per majora esse verbo Dei præceptum *cap. XVII. §. 7. p. 374.* & quæ passim in toto libello occurrunt.

§. 18. Quibus nihil aliud opponimus quàm dictum Christi *Matth. XX. 25. Marc. X. 42. Luc. XXII. 25. Principes & Reges gentium dominantur, & magni ac potentes potestate Politica gaudent, ac Protectores appellantur. Vos autem non sic.* Uti vero meum jam non est, dictum illud tanqvam satis apertum prolixè exponere, ita optandum foret, ut in Commentariis & Postillis id diligentibus fieret, & clero etiam nostro parendi gloria cum majori emphasi inculcaretur. Potestas spiritualis Ecclesiæ & ejus Ministris competit, quæ quamprimum ei admiscetur aliquid potestatis politicæ seu coactionis externæ, spiritualis esse desinit, & in Papo-Cæsariam aut Cæsaro-Papiam degenerat.

§. 19. Videntur vero nostro occasionem huic præjudicio dedisse quædam malè intellecta scripturæ loca, in quibus *gubernationis* & *gubernatorum* mentio fit, ad quæ etiam provocat disertè *Cap. II. §. 1. p. 25. seq. & §. 2. p. 30.* ubi Lutherus voces græcas προϊστάμενος & κυβερνήσεις, reddidit Regierer Primus locus est *Rom. XII. v. 8.* ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ. Regieret jemand/so sey er sorgfältig. Alter *1. Cor. XII. v. 28.* GOtt hat gesetzt in der Gemeine die Apostel/Propheten/Lehrer/Wunderthäter/ die Gabe gesund zu machen/Helffer/Regierer (κυβερνήσεις) mancherley Sprachen. Sed ad hæc in genere sciendum, per gubernatores ejusmodi non nisi ministros spirituali aliqua potestate, qualiscunque demum illa sit, præditos intelligi debere, qvam Autor apertè cum potestate quadam Politica miscuit.

§. 20. Deinde quod *προϊςαμένυς* illos attinet, de qvibus Paulus *Rom. XII. v. 8.* loquitur, & contextus & alia loca ostendunt, qvod ei non sit sermo de potestate aliqua Politica cum coactione conjuncta, sed de cura Presbyterii, & tali quidem quæ etiam de Diaconis prædicatur, adeoque vox illa propriè denotet Vorsteher non ita benè reddita sit per Regierer. *Conf. 1. Tim. III. 4. & 12. & V. 17.* Idem Paulus: *Tit. III. 4.* *ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐςασθαι*: ut curent benè agendo *præcedere*. Quæ præcedentia uti omnes Christianus, ita vel maximè Presbyteros decet, sed nullam coactionem infert nec ea habet opus.

§. 21. Etsi vero in altero loco. *1. Cor. XII. v. 28.* vox *Κυβερνήσεις gubernationes* denotet, non tamen propterea violentæ & politicæ intelligendæ sunt, sed tales, quæ magis exemplum præbendo ac operando, (qvales etiam esse debent gubernationes Presbyterorum,) quàm imperando expediuntur, unde & Domini exercitationum maritimarum aut naucleri gubernatores appellantur. *Act. XXVII. v. 11. Apoc. XVIII. v. 17.* Qvamvis etiam adhuc dubium non contemnendum restet, qui factum, quod Paulus in verbis seqventibus illius loci, ubi præcedentes varias classes Christianorum ac Doctorum repetit, *gubernationum* harum non iterum mentionem injiciat, sed eas planè omittat, de quo tamen malo alios audire, qvàm ipse quid definire.

§. 22. Quod autem porrò Autor putat, Christum jussisse, ut delinquentes cum causæ cognitione ejiciantur ex Ecclesia, id haud dubiè ex malè intellecto loco *Matth. XVIII. v. 15. seqq.* qui communiter de excommunicatione violenta exponitur, quam tamen neque status Christianismi primorum temporum admittit, neque ex ullis genuinis interpretationis regulis Christum in mente habuisse ostendi potest. Qvin potius verosimile valdè est, Christum in illo loco per verba, quod is qui Ecclesiam non audiat, debeat haberi pro Ethnico & Publicano, non aliud voluisse, quàm qvod gradibus prius ibidem observatis,

is, qui satisfacere læso non vult, debeat conveniri coram magistratu pagano æqve ut alius Ethnicus vel publicanus, utpote quorum hi nonnisi à Magistratu coacti solebant satisfacere læsis. Conf. monitum Pauli *1. Cor. VI. v. 1. & seqq.* Nunquam Christus approbavit excommunicationem illam Judaicam cum violentia conjunctam, ac posteà per Papatum in Christianismum introductam, tantum abest, ut eam vel simile quid in illo loco Christianis præcipere voluerit.

§. 23. Idem error est, cum Paulus tanquam legislator de excommunicatione ab autore sistitur ob malè intellectum *caput 5. Ep. 1. ad. Cor. vers. 2. 7. 11. 13.* ubi non aliud vult Apostolus, qvam qvod Corinthii partim singuli se ipsos emendare debeant *v. 7. & 13.* partim qvod incestuosum & alios delinqventes in Ecclesia debeant jure qvarumvis societatum imperio carentium, admonere, ut conversatione sanctiori & familiari donec emendetur abstineat, *v. 2. & 13.* Nullam habebant potestatem Christiani tempore Apostolorum, ullum hominem infamia afficiendi, itaque graviter videntur errare, qui istud Apostoli, qvod cum peccantibus non debeant comedere, ita crassè exponunt, ut correspondeat moribus hodiernis, quibus abstinemus, ne comedamus cum carnificibus aut lictoribus &c.

§. 24. Denique error, quod verbum Dei præcipiat ut controversiæ de mysteriis fidei per majora vota in Conciliis debeant dirimi & errantes condemnari, ex mala expositione *capitis 15. Act. Apost.* ortum duxit, qvamvis & hic communis error autorem seduxerit, processum conciliorum Clericalium ex illo capite justificans, cum tamen in concilio illo Apostolico nulla fuerit lis de purè credendis seu de mysteriis divinis, ac nulla species judicii, nulla pluralitas votorum, nulla præeminentia aut autoritas Apostolica, nulla sententia judicialis vel qvasi, nulla condemnatio errantium effectu externo pollens, nulla coactio legalis, sed simplicissima decisio litis de faciendis ortæ ac per compromissum liberum partium concilio Hierosolymitano propositæ; & qvidem per unanimem assensum singulo-

rum in Ecclesia Hierosolymitana, convictorum plane ratione indissolubili & quasi palpabili Petri; (quod gentiles absque circumcisione Spiritu Sancto repleti fuerint,) subsecuta etiam liberrima acceptatione hujus decisi à qværentibus & compromittentibus. Ut adeò hac de re plura addere non sit opus.

§. 25. Errore autem isto de gubernatione qvasi Politica Presbyterorum semel admisso, videtur autor noster variis erroribus de Episcopis & potestate Episcopali involutus esse. Ita pro vero agnoscere nequeo, quando §. *6. Cap. II. p. 35.* asserit, Apostolos in primitiva Ecclesia in qualibet Ecclesia particulari constituisse Rectorem supremum, cui soli titulum Episcopi, alias omnibus Presbyteris competentem *Act. XX. v. 28.* tribuerint. Omnes Presbyteros stilo Sacræ Scripturæ esse Episcopos ex allegato loco facile agnosco. Unde vero probabit Autor, Primum aliquem rectorem inter presbyteros ab Apostolis fuisse constitutum, eumque vocatum esse cum eminentia episcopum? Certè neque loca *1. Tim. IV. v. 14. & Tit. I. 5.* ab autore *p. 36.* allata quicquam probant, neque inscriptiones, ad qvas ibidem provocat, epistolarum ad Timotheum & Titum, in quibus uterque secundum nonnulla exemplaria appellatur πρῶτος Ἐπίσκοπος. Quidsi enim illas inscriptiones pro spuriis habeamus? Quidsi primum Episcopum non de supremo quoad potestatem, sed de primo quoad numerum explicemus? Id vero plane ignorantiam controversiarum Ecclesiasticarum in Autore videtur arguere, quod *p. 37.* pro sua sententia locum Hieronymi adducat, cum tamen sit potius pro nostra, quod vel initialia loci adducti verba (*Idem est ergo Presbyter, qui & Episcopus*) ostendunt, & eruditis ex variis variorum, puta Hammondi, Blondelli, Salmasii aliorumque scriptis notum est.

§. 26. Uti vero facile largimur Autori, *Cap. II. §. 7. p. 39.* quod sub Imperatoribus Christianis Episcopi sibi vindicare cœperint regimen seculare, & populum Christianum ab obedientia Christi abduxerint, & legibus humanis gravissime oneraverint; ita hæc observatio eum debuisset cautiorem reddere, ne, quod passim

facit,

facit, Episcopos temporum Constantini & sequentium Imperatorum, pro viris Apostolicis & veris Christianis habuerit. Concedimus & id autori, quod Episcopi ad stabiliendam potestatem suam sibimet ipsis in Jure Canonico Jus aliquod Episcopale formaverint, (cujus summa capita recenset. *Cap. 2. §. 8.*) quodque Jus hoc Episcopale Papisticum in verbo Dei non sit fundatum, & reverà pro crudelissima animorum tyrannide habendum sit, *Cap. 2. §. 9. p. 44.* exinde tamen non sequitur, taxandos esse Principes protestantes, quod hoc jus Episcopale sibi vindicaverint, & quod institui debuisset tempore reformationis presbyterium ab Episcopo per leges Ecclesiasticas gubernandum. Potestatem Politicam ab Episcopis mala fide possessam & isto Juri Episcopali insertam Principes rectè vindicarunt sibi, tyrannidem animorū in Jure Papistico Episcopali simul latentem aut non vindicarunt sibi, aut si forte & hic peccatum fuerit, hoc distinctiorem notam merebatur. Nulla potestas Ecclesiæ qua tali competit, leges Ecclesiasticas condendi, nec ulla gubernatio exterior Episcopo sine regimine seculari adscribi potest, à solo Principe & ejus voluntate in Republica dependente.

§. 27. His prænotatis jam facile responderi poterit objectionibus autoris, quas contra Jus circa sacra Magistratus Politici *capite tertio* ex professo movet. Ubi statim initio insignis nævus occurrit, dum *§. 1. & 2. p. 46.* asserit: Theologos & Politicos Protestantes in exponendo jure majestatico sacrorum inter se circa varia capita dissentire, in eo tamen fere convenire omnes, quod dicant: Experientiam docere, Clericos olim in negotiis religionis sibi nimium vindicasse, quare nec vitio sit vertendum Magistratui Politico, si in negotiis religionis plus sibi vindicet, quam ipsi de jure competat. Sane qui tam crasse philosophetur in hac doctrina, neminem scimus, & oportet Autorem minis superficiariè & obiter inspexisse Grotium, Vossium, Carpzovium, Conringium & Henichium *p. 46.* allegatos, si tam ineptam doctrinam in iis reperiisse sibi persvasit. Notissima est in negotio eruditorum distinctio, inter potestatem internam & externam, eam in finem adducta,

ducta, ut ne magiſtrâtui nimium tribuant; quamvis id non negemus, ſæpius erroneè ad alterutram harum poteſtatum referri, quæ eo non pertinent. Quare alii eadem diſtinctione abſtinere voluerunt tanquam obſcura, & aſſerere, magiſtratum Politicum omnia etiam in rebus Eccleſiaſticis poſſe, quæ non repugnent rationi & juri divino, quæ ſententia etiam videtur omnium ſimplicisſima.

§. 28. In eo tamen placet inſtitutum autoris, quod controverſiam hanc ſecundum communia quædam & indubia axiomata, & hypotheſes ab omnibus Chriſtianis receptas examinare voluerit. Ita enim & nos breviter oſtendere poterimus, quæ vel circa illa axiomata & hypotheſes, vel circa earum applicationem monenda veniant. Ponit vero Axiomata XX. §. 2. *p. 47. ſeqq.* I. *Omne officium humanum ſive ſummum, ſive imum dependet vel à jure naturali, vel à jure poſitivo divino vel a jure poſitivo humano.* II. *Quicquid Deus mandat & vetat, illud ſine exceptione obſervandum eſt.* III. *Omnis lex* (ſcilicet poſitiva, nam lex naturalis cordibus humanum eſt inſcripta) *ita perſpicuè proponi debet, ut ab iis, quos obligat, facilè poſſit intelligi.* IV. *Quicquid non eſt perſpicuè* (ſive verbis expreſſis, ſive ſenſu, qui ex regulis bonæ interpretationis facile elicitur,) *propoſitum, illud vim legis non habet.* V. *Cui ſumma poteſtas* (humana) *concredit magnum aliquem magiſtratum, ita ut velit illi à populo obedientiam præſtari, & quidem ſub gravis pœna periculo, hunc præcipuè neceſſum eſt inſtruat clariſſimis ſuæ voluntatis teſtimoniis.* (Jura vero Majeſtatis non difficulter ex recta ratione & principiis genuinæ Politices, ſacris literis non adverſantibus deducuntur. VI. *De quo certò* (adhibitis ſemper regulis bonæ interpretationis, & vitata vocabulorum captatione) *conſtat, eſſe ſic à Deo revelatum, illud ſic, & non aliter, ut revelatum eſt, intelligi debet & applicari.* VII. *Jus poſitivum humanum non præjudicare debet ſeu derogare juri divino*, (univerſali, præcipienti aut vetanti, bene tamen juri particulari & Legibus Moſaicis forenſibus, item juri divino permittenti.) VIII. *Veritas non dependet ab autoritate humana, ſed à ſe ipſa*, (ſcilicet à recta ratione & revelatione divina.) IX. *Cui à Deo magiſtratus*

concre-

concreditus est super subditos, ille recte (ut quilibet paterfamilias) *suorum subditorum curam habet, non tantum temporalem, sed etiam spiritualem,* (absque tamen imperio in conscientias.) IX. *Qui dicit, jus supremum circa sacra sibi competere, & hoc suo munere nihi dignum agit, ille vehementer peccat.*

§. 29. Axioma XI. *Qui scit & potest bonum facere, & tamen non facit, facturos etiam* (debite) *bonum* (verum, non imaginarium aut cerebrinum) *impedit, vehementer peccat.* XII. *Quicquid de jure uni supremæ potestati competit circa sacra in suos subditos, hoc etiam competit alteri,* (nisi hæc potestas legibus fundamentalibus vel simili modo sit restricta.) XIII. *Quodcunque jus circa sacra magistratui in unum subditorum competit, hoc etiam* (positis iisdem circumstantiis) *competit in omnes sibi subditos,* (nisi iterum obstent pacta & leges fundamentales.) XIV. *Sola exempla humana* (mallem vocem: *humana* omittere ob mox dicenda) *neque probant, neque improbant aliquid.* XV. *In Conscientias* (de negotio salutis & mysteriis divinis, non vero si conscientiæ circa res politicas sint erroneæ,) *solus Deus imperium habere debet.* XVI. *Quod quis ipse pro impio habet, non potest alteri obtrudere, ut pro pio & justo habeat.* XVII. *Qui contra conscientiam Deum colere aut aliquid* (tanquam ad cultum divinum pertinens) *agere,* (aliud si rem indifferentem omittere jubeatur,) *cogitur non potest Deo gratus esse, quando obtemperat cogenti.* XVIII. *Conscientia læsa non potest tranquillari, nisi Deus ex sua voluntate placatus sit;* (Conscientia tamen erronea in negotiis politicis facile potest corrigi, si quis modo affectus & præjudicia, præprimis autoritatis humanæ ac Pseudodivinæ velit abjicere.) XIX. *Omnis reformatio* (Politica, nam spiritualis reformatio aliorum ex imperio non datur) *rei depravatæ, non ad nostrum beneplacitum* (irrationale) *sed ad perfectum rei statum est instituenda,* (si modo perfectus ille status rei per reformationem possit obtineri.) XX. *Non est boni viri, nedum Christiani, rationibus* (non pluralitate votorum) *convictum esse, & convincentem non tantum odisse sed etiam persequi.*

§. 30. Hypotheses apud omnes Christianos receptas sex tradit *p. 51. seq.* I. *Magis obediendum est DEO,* (sive in sacra Scri-

ptura quid præcipienti, five per lumen cordium de officio nos admonenti,) *quam hominibus*, (& ab iis introductis opinionibus erroneis, quamvis vetustis, aut etiam conscientiæ nostræ nonnisi præjudiciis stabilitæ.) II. *Apud Deum non est respectus Personarum*, (sed Clerus tamen, cum homines & subditi sint, Principes debent venerari, & iis, ut alii subditi obedientiam præstare, non imperare eorum conscientiis, multò minus ullam violentiam erga eos exercere.) III. *Omnis magistratus est à Deo sive bonus sive malus.* IV. *Deus voluntatem suam nobis revelavit* (in rebus supernaturalibus) *in scripturâ sacra*, (in rebus naturalibus & moralibus in cordibus nostris.) V. *Servus sciens voluntatem Domini & non faciens, duplo vapulabit.* VI. *Cui multum est datum, ab eo multum quæretur, & cui commodaverunt multum, plus petent ab eo.*

§. 31. Essent quidem, quoad singula axiomata, item quoad hypotheses fortè plura monenda. Quia tamen Autor in applicatione eorum ad quæstionem præsentem partim non omnibus utitur, sed potius, meo quidem judicio ea toti potius libello quàm huic quæstioni in specie debuisset præmittere, cum ex illis omnes ferè conclusiones libelli deducere velit, partim, ut ex sequentibus patebit, plura circa applicationem eorundem ad quæstionem præsentem, quam circa axiomata ipsa (aut, si scholasticus stylus magis placeat, plura circa minorem quàm majorem) monenda sint, nolo hic prolixior esse. Ita quoad Axiomata 15. 17. 18. præter ea, quæ in parenthesibus per modum limitationis aut declarationis addidimus, prolixiorem multis de causis mererentur discussionem. Etenim non solum censura digni forent, qui definitionem casuum conscientiæ Politicis ac JCtis planè adimere & solis Dominis Theologis vindicare satagunt, (*vide interim Gottfr. Arnoldi* Kirchen *Historie lib. 16. c. 12. §. 36.*) sed & studio JureConsultorum non indignum foret, diligentius quàm hactenus factum fuit, expendere, quinam sit effectus in jure exceptionis conscientiæ, item clausulæ, salvâ conscientiâ. Ita enim hominum natura est, ut quamcunque hypocrisin aut pertinaciam ac inobedientiam item injustitiam exceptione conscientiæ suæ palliare intendant. Ex alterâ parte non negandum

est,

est, magistratum politicum omni cura id intendere debere, ut subditorum conscientiæ non dominetur, sed, quantum salvâ pace publicâ fieri potest, eidem, etiamsi erronea sit, indulgeat. Ita clausula, quantum salvâ conscientiâ facere possum, pactis adjecta, eadem ferè cludit, atque alteri parti occasionem præbere solet, conventionem infirmandi. Sic autor *cap. 19. §. 2. p. 379.* memorat, in conventu Marpurgensi an. 1529. inter Lutherum & Zwinglium conventum fuisse, ut non obstante dissensu inter eos de sacræ Cœnæ Mysterio, utraque pars alteri charitatem Christianam exhiberet, quantum salvâ conscientiâ id fieri posset. Quid vero per hanc clausulam fuerit effectum, eventus docuit. Sic autor *cap. 20. §. 11. p. 443. statuit*, ministrum Ecclesiæ, debere privatâ autoritate & sine deciso concilii exorcismum omittere, & omnia propterea pati, exemplo Lutheri, qui cum videret, quod Magistratus Politicus defectibus Ecclesiæ mederi nollet, ipse *secundum suam conscientiam* id fecerit. Idem tamen *cap. eod. §. 20. p. 455.* etsi statuat, oblatas Lutheranorum, quibus in sacrâ cœnâ utuntur, non esse verum panem, sed inventum purè Papisticum, monet, eas sine consensu Ecclesiæ à Presbytero privatâ autoritate tolli non posse, addita ratione, quod sit ceremonia, quæ non ita graviter *vellicet conscientiam* ac Exorcismus. Quidsi jam alius alios conscientiæ stimulos sentiret, & putaret gravius lædi conscientiam, in usurpatione harum oblatarum, cum per eas aliquid in substantialibus sacramenti fuerit mutatum, quàm Exorcismum, ut qui substantialia baptismi non tollat, præprimis cum ipse autor *cap. 20. §. 8. p. 439.* statuat, Lutherum non errasse, quod exorcismum retinuerit. Quomodo jam hujus conscientiæ consuleret Autor? Confer quæ suprà §. 2. de Inspectore Birsteinensi ad conscientiam suam provocante retulimus. Itaque tentandum erit JCtis, annon possint certæ regulæ dari, ad quarum normam utrumque extremorum evitetur, & ut magistratus non nimis dominetur conscientiis imbecillibus, & ut tamen omnis præscindatur occasio subditis jussa magistratuum aut pacta sub prætextu conscientiæ eludendi. Sed ut dixi, ista quidem discutere parum proderit ad vindicias præsentes, sed reservanda sunt illa

peculiari discursui *de jure conscientiæ erroneæ*. Id saltem præmoneo, regulas Theologorum Pontificiorum de conscientiâ parum profuturas esse ad istam disquisitionem, cum ne quidem definitiones eorum multum in recessu habeant. Quid enim est conscientia erronea? Et quis fatebitur se habere conscientiam erroneam? Quidsi dicamus: Conscientiam erroneam esse sententiam de moralitate actionis humanæ repugnantem opinioni communiter in Republicâ receptæ? sed cogitandum eâ de re ulterius.

§. 32. Interim de axiomate XIV. autoris quædam adhuc notanda erunt, potissimum, quod deprehenderimus ejus pravum intellectum aut plane ejus neglectum, occasionem ferè unicam dedisse autori, impugnandi jura Magistratus Politici, atque eadem erroneè vindicandi Clero. Vetus & communis sententia est: Exempla non probant sed illustrant, à quâ descendit altera: Exemplorum non requiritur veritas. Mirandum igitur, cur autor illam sententiam in dicto axiomate limitaverit, quod valeat saltem de exemplis *humanis*. Quid enim sunt exempla *humana*, & quibus opponuntur? Non possunt aliis opponi, quam *divinis*, sed æquè obscurum erit jam, quid sint exempla *divina*, & utrum de his exemplis contraria priori sententiæ assertio sit facienda? Sane Deus de se prædicat, quod faciem suam mutare velit in speciem crudelis. Sanè Christus ejecit profanos è templo. Utrum propterea hæc exempla probant, homines posse crudelitatem exercere, aut doctores Ecclesiæ posse hoc exemplum Christi imitari? Non arbitror. Porro utrum etiam pro divinis exemplis habenda, quæ à Viris divino spiritu actis gesta sunt? & quomodo secernenda erunt exempla horum virorum quatenus divino spiritu impulsi egerunt, & quatenus aliquid humani passi sunt? Sanè & Simson erat vir divino actus spiritu. An vero propterea excusationem mereretur, qui uxorem infidelem invitis parentibus ducere vellet, qui scorta sectaretur, &c.? Quæ quis divino Spiritu impulsus præter ordinem naturæ & moralitatis agit, non possunt alii imitari, nisi eodem spiritu agentur. At si impulsum divinum sentiunt, regula de exemplis quatenus ea imitanda sint vel

minus

minus, non habent opus. Adde, quod communis sententia sit, exempla heroica non esse imitanda. Et quodnam jam criterium erit dijudicandi vel in se vel in aliis, utrum spiritu divino, an humano an fortè diabolico sub specie angeli lucis se insinuante, quis fuerit actus? Igitur limitationem illam autoris non agnosco, sed absque limitatione axioma illud assumo. *Exempla non probant aliquid neque improbant, sed rationibus aut legibus ubique opus.* Si ex exemplo Autor vult facere regulam vel legem, pugnat contrà axioma IV. *Quicquid non est perspicuè propositum, illud vim legis non habet.* Atqui in exemplis omnibus, etiam divinis, semper adest obscuritas & necessaria ex ipsis legibus aliis disquisitio, utrum legis locum obtineant, necne.

§.33. Utinam verò monita hæc observasset autor, & sic evitasset, ut sæpe adversus ea non erroneè impingeret. Quomodo in quæstione quam tractamus, sæpè falsus de probatione exemplorum conceptus ipsi imposuerit, mox videbimus. Sed & alibi errores similes observationem merentur. Ita jam §. 31. attulimus, quod ex exemplo Lutheri privata autoritate sacra emendantis regulam faciat, & exinde inferat, eodem modo posse etiam exorcismum abrogari. Ita *Cap. 15. §. 3. p. 314.* ab exemplo incestuosi, per integrum annum, ut putat, à Paulo excommunicati infert, quod & nos debeamus excommunicatos pœnitentiam præ se ferentes, non statim recipere. Ita *Cap. XVIII. §. 1. p. 366.* per exemplum concilii Hierosolymitani putat à Spiritu Sancto regulam esse præscriptam, quod omnia scandala per doctrinam aut vitam data conciliis debeant definiri &c. Quod si hæc exempla pro humanis habeat autor, impinget ipse contrà regulam à se limitatam, quod exempla humana non probent. Quodsi verò, ut omnino videtur, pro divinis habeat, recurrent monita nostra. In concilio quidem Hierosolymitano præsedit Spiritus Sanctus, sed hic restat canon: Exempla non faciunt regulam: Item Concilia non omnia habent Spiritum S. præsidentem. In exemplo Pauli (præter ea, quæ jam supra §. 23. monuimus,) dispiciendum foret, utrum ex voluntate Pauli, annon potius ipso indignante incestuosus per annum in statu excommunicationis

manſerit? Utrum Paulus haud dubiè Spiritu Sancto actus cum inceſtuoſi corpus Satanæ traderet, eodem Spiritu impulſus fuerit in determinatione temporis illius, de quo autor agit. Maximum verò dubium occurret de Luthero, quo Spiritu ſit actus, cum ſua autoritate Wittebergæ reformaret, & utrum vir optimus hic non aliquid humani fuerit paſſus? Vereor enim, ut huc applicare ad Lutherum poſſit autor argumentum, quo *cap. 15. §. 17.* in alio exemplo humano utitur. Si Symbolum Nicœnum à Spiritu S. dictatum, cur non & in eodem Concilio publicatæ Leges Eccleſiaſticæ, potiſſimum de ordine & proceſſu excommunicationis Spiritui Sancto forent adſcribendæ? Grave profectò dubium, ad quod quomodo ii, qui excommunicationem reſtaurandam negant, reſponſuri ſint, & utrum majorem an minorem limitare velint, ab aliis audire malim, quam ipſe aliquid definire.

§. 34. Nunc videamus, quid in quæſtione noſtra fundamentis ſuis ſuperſtruat Autor. In *§. 3. d. c. 3.* ſolum axioma 9. ad Principes proteſtantes quod & illi curam gerere debeant ſalutis æternæ ſubditorum applicat, qua quidem in re nos habet conſentientes, additis tamen limitationibus ipſi jam axiomati adjectis. Quod vero Autor in eodem paragrapho etiam illud axioma ex verbis *Deut. XVII. 18. (quod Rex Legem Moſaicam deſcribere, & eam diligenter legere debeat, ut diſcat Deum timere, & ſecundum legem vivere.)* probare velit, in eo aſſentiri non poſſumus. Etſi enim Autor dicat ſub illa lege non ſolum comprehendi leges politicas, ſed & Eccleſiaſticas, ut ipſe Rex obſervet, quò Populus Iſraeliticus ſecundum utraſque vivat, dubios tamen nos reddit, quod de cura ſubditorum non loquatur Moſes. Et quid ſi loqueretur, an propterea hic juberet Moſes, ut Rex habeat curam ſalutis æternæ populi Iſraelitici? An populus Iſraeliticus per Legem Moſaicam fuit ſalvatus? Hic itaque Autor haud dubie non cogitavit de axiomate ſuo IV. *Quicquid non eſt perſpicuè propoſitum, illud vim legis non habet.*

§. 35. Pergit autor, *§. 4. p. 53.* Etiam tempore Regum Iſraelis & Judæ hoc præceptum Moſaicum (quod, ut Autor intelligit, nullum eſſe oſtendimus,) fuiſſe obſervatum. Initio enim Da-

videm

videm multa introduxisse ad cultum divinum pertinentia, perfecisse vero rem totam Salomonem. Imo laudatos fuisse Josaphatum & Hiskiam, purgantes cultum Divinum à ritibus paganis. Hic eqvidem nolumus pro defendendo Jure Majestatico circa sacra ex illis exemplis argumentum afferre, partim ne ipsimet impingamus in Regulam : exempla non probant; partim ut evitemus vitium vulgare à statu Judaicæ Reipublicæ & temporibus Veteris Testamenti argumentandi ad statum aliarum rerumpubl. & tempora fœderis novi. Interim vereor, ut multum his exemplis accedat sententiæ Autoris. Sanè David ministros cultus ipse elegit, sine consensu plebis aut aliorum ministrorum. *1. Chron. XVII. 4. XXIV. 6. XXV. XXVI. XXVII.* qvin potius ad id negotium adhibuit Politicos ac Milites. *Ib. Cap. XXVI. v. 1.* Quodsi igitur David hæc omnia fecit secundum voluntatem Dei, ut Autor concedit, & in Novo Testamento nulla lex reperitur, quæ Principibus hoc jus vel simile adimat, (utpote quam Autor dare nequit) qvo jure volet doctrinam suam stabilire, quod ministri Ecclesiæ non sint eligendi à Principe sed à plebe & presbyterio ?

§. 36. Ut huic dubio satisfaciat autor, supponit: §. 53. 54. seq. Nullius Principis in Sacra Scriptura fieri mentionem, qui in cultu divino aliquid secundum suum beneplacitum ordinaverit, quod Deo fuerat gratum. Sed omnia quæ fecerint eos fecisse ex mandato vel impulsu divino sive mediato sive immediato. Mosen omnes leges Ecclesiasticas immediatè à Deo accepisse. Davidem ipsum, cum contrà prohibitionem Dei introduci vellet arcam fœderis, sensisse se qvid injusti fecisse *1. Chron. XIV.* nec permisisse Deum Davidi, ut ipse secundum suum beneplacitum Templum extrueret *1. Chron. XIX.* Quod vero David multa circa Sacerdotes & Levitas ipse ordinaverit, explicanda esse ex *1. Chron. XXIX. 11. 19.* ubi dicitur David Salomoni narrasse, quod de extructione Templi typum acceperit à Domino, ut videlicet Salomon Templum secundum proprium beneplacitum extrueret &c. Sed nescio an hæc Responsio Autoris dubium sit sublatura. Objectio erat de Ordine Le-

vitar

vitarum à Davide instituto, ipse respondet de imagine templi. Videtur etiam autor miscere leges de cultu divino *contra* & *praeter* jussum divinum. Non placet Deo Cultus ex astutia humana adversus leges divinas inventus. An etiam omnis cultus displiceat præter justum divinum institutus, ulteriore disquisitione foret opus. Sanè Deus Corda respicit. Nec displicuit ei cultus Regis Ninive qvamvis præter jussum ejus institutus. Si nullus cultus valet, nisi speciali jussu divino institutus, sive mediato, sive immdiato non valebit etiam hodiè ulla institutio cultus, etiamsi ille fiat consentiente tota Ecclesia & Ministris. Nullos enim Prophetas habemus, qui voluntatem Divinam aperiant. Et qvid dicet autor de diebus jejuniorum & pœnitentiæ, si ex devoto corde adhuc hodie instituantur?

§. 37. Ex dictis vero jam patet, qvid sentiendum sit, cum autor §.*6.p.58.* infert, ex S.Scriptura se demonstrasse, quod incumbat Majestati, ut de cultu divino subditorum, quò ille secundum voluntatem Dei celebretur, seriò sit sollicitus; sed minimè competere Majestati, ut secundum beneplacitum proprium divinum cultum, aut ejus modum vel etiam personas cultui destinatas ordinet & constituat, quin potius hæc omnia fieri debere, secundum claram & apertam Dei voluntatem. Scilicet, nondum demonstravit autor *præter* Divinam voluntatem nihil posse ordinari, nondum demonstravit, Principem non posse instituere ministros cultus. Miscuit etiam beneplacitum politicum & beneplacitum pium ac devotum. Qvid quod etiamsi hæc omnia de temporibus veteris testamenti demonstrasset, nihil tamen adhucdum demonstrasset de Principibus nostris sub Novo fœdere viventibus. Ipse autor argumentationem à statu V. T. ad nostra tempora perspicuè improbat *Cap. IX.* §. *4 p.174.* ubi notat, Romanos Pontifices, qvod omnia ex V.T. conqvisiverint & Christianæ Religioni immiscuerint, ut statum suum potentia & opibus firmarent. Hoc itaque & sibi dictum putet.

§. 38. Dum ergo ipse ad N. T. transit, putat §. *7, & 8. p.58. seq.*

seq. In prioribus tribus seculis nihil occurrere quod confirmet officium Magistratus Politici circa Religionem, cum Imperatores potius Christianam religionem persecuti fuerint. Neque etiam legi, in N. T. præceptum esse ut Principes debeant confiteri veram religionem, eam promovere aut docere subditos, quin potius Apostolos docuisse eam, etiam invitis principibus. Sed quia tamen demonstratum sit, jure naturali & divino curam veræ religionis incumbere Magistratui, id quidem sufficere. Hic semel monendum, Autorem in hoc capite sæpe ad demonstrationes suas provocare, cum tamen raro quid demonstraverit, ne opus habeamus, hoc monitum semper repetere. Ita quoad jus naturæ de cura hâc magistratus nihil demonstravit, sed solum *axioma IX.* tanquam indubitabile posuit. De jure divino, quomodo ejus demonstratio comparata sit, ostendunt dicta §. *24. seqq.* Et quid si probasset? Probasset saltem jus divinum Mosaicum. At quid jus Mosaicum ad principes nostros? Videat ergo ipse, annon objectione hac sua totum illud axioma suum 9. destruat, præprimis, cum ipse curam cum violentia conjunctam magistratui adscribat, ut vel ex iis patet, quæ *cap. 18.* §. *7. p. 375.* asserit, quod Magistratus debeat conclusa Conciliorum relegatione & depositione damnatorum exequi; qualem quidem violentiam limitationes nostræ non admittunt. Qua ergo demonstratione hic utetur autor? Jus Naturæ violentiam in rebus religionis ignorat. Ignorat etiam jus divinum Mosaicum. Christus ipso fatente talem curam Magistratui non demandavit. Jam urgeo axioma 4. Quicquid non est perspicue propositum, illud vim legis non habet. Taceo, quod istud axioma de cura utriusque tabulæ magistratui incumbente videatur originem debere Papatui, ut videlicet Episcopi Reges & Principes omnes sibi facerent obnoxios, & omnem tyrannidem & Papo-Cæsariam per eos exercere valerent, quamvis & post reformationem sæpius Principes hanc sententiam æquivocam in præjudicium Cleri retorserint, & sub prætextu, quod sint custodes utriusque tabulæ Cæsaropapiam exercuerint, ut adeo jam Centuriatores de hâc formula conquesti fuerint *Tom. VII. præf. p. 10. ap. Arnold.* Kirchen *histor. l. 16. c. 16. §. 15.*

§. 39. Illud autem responsionem vix meretur, quod autor §. *8. p. 61.* ut saltem aliquam religionis veræ curam magistratui incumbentem ex prioribus tribus seculis eruat, observet, Imperatores tamen Romanos, quamvis præter intentionem instrumenta Dei fuisse ad promotionem fidei Christianæ & veræ religionis, dum Paulum defenderint *Act. cap. 21. 22. 23. 24. 25.* Ex ista enim observatione nulla alia cura religionis demonstrabitur, quam cura præter intentionem, quæ an cura vocanda sit, ipse autor dispiciet.

§. 40. In §. *9. & 10.* statum controversiæ format, ac sententiam suam de juribus Magistratus circa sacra dicit, jam supra §. *5.* distincte propositam. Patet vero ex ibidem dictis quod revera Majestati omne jus circa sacra tollere, eamque presbyterio & Ecclesiæ subjicere intendat, quo pacto annon principia Papatus reapse, etsi forte præter intentionem, defendat, ipse etiam dijudicet.

§. 41. Summa argumenti primarii, quibus jus hoc circa sacra impetit illud est §. *10. & 11. p. 65. seq.* Asserentem jus Majestatis circa sacra id perspicue & irrefutabiliter demonstrare debere per axiomata III IV. V. Demonstrandum autem esse secundum axioma 1. omne officium ex jure naturæ vel divino vel humano. Jus naturæ nihil aliud monstrare quam officium curandæ salutis æternæ secundam formam à Deo præscriptam. At formam hanc non præscribi à jure naturæ sed à verbo revelato. Nullam autem adesse legem divinam, magistratui Politico concedentem jura leges Ecclesiasticas dandi, controversias definiendi, disciplinam Ecclesiasticam & Ceremonias ordinandi, mutandi dispensandi, formulas precum præscribendi, presbyteros Ecclesiæ, Magistratui in casibus conscientiæ inobedientes dimittendi, aliosque iis substituendi &c. nisi quis forte ex SS. Literis ad exempla Jeroboami, Achabi, Achasi, Antiochi & aliorum publicorum peccatorum provocare velit, quod tamen etiam repugnaret Axiomati XIV. Hic varia responderi possunt.

§. 42. Initio argumentum hoc adversus ipsum Autorem retorquere vellem, ut ejus imbecillitatem & fallaciam eo melius sentiat. Quid si enim dicerem pari modo. Asserentem Ecclesiæ in

Repub-

Republica eusque Presbyterio potestatem leges Ecclesiasticas condendi, controversias definiendi, disciplinam & leges Ecclesiasticas ordinandi &c. id perspicue & irrefutabiliter probare debere per axiomata III. IV. V. Demonstrandum autem esse secundum Axioma 1. omne officium aut ex jure naturæ, aut ex jure divino, aut ex humano. Jus naturæ nihil aliud monstrare, quam officium parendi omnibus subditis incumbens, & quod duæ potestates summæ in una Reip. esse nequeant. At Jus divinum nihil de hâc potestate dicere, neque usquam concedere Ecclesiæ & ejus presbyterio potestatem leges Ecclesiasticas condendi, controversias definiendi, disciplinam Ecclesiasticam & Ceremonias ordinandi, mutandi, dispensandi &c. nisi quis fortè ex historia Ecclesiastica priorum quinque seculorum provocare velit ad exempla Præsulum Ecclesiæ sub Constantino, Theodosio &c. ac aliorum publicorum peccatorum, quod tamen etiam repugnaret Axiomata. XIV.

§. 43. Deinde, ut autori fallacias, quas committit, distinctius ostendamus, initio male ad quæstionem præsentem applicat Axiomata III. IV. V. Quæstio est de jure Majestatis. Jus hic sumitur non pro lege sed pro attributo personæ & sic pro jure permissivo; Axiomata vero III. & IV. loquuntur de Lege seu jure præcipiente ac prohibente. Deinde jam supra limitavimus illa axiomata, quod intelligenda sint de jure positivo, at jus Majestatis circa sacra ex jure Naturæ deduci potest. Quod axioma V. concernit, ostendimus supra, & id de officio à Magistratu Politico concesso loqui. At Magistratus Politicus jus suum circa sacra habet non ab alio Magistratu Politico aut summa potestate humana, sed à Deo.

§. 44. Porro, quod in specie jus naturæ attinet, ab aliis jam Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ Doctoribus ostensum fuit, quomodo ex eo Jus Majestatis circa sacra deducendum sit. Rem in summam contrahamus. In omni Republica Majestas, seu summa civitatis ubique potestas datur. Vi hujus summæ potestatis Magistratus Politicus Christianus determinare poterit per leges omnes actiones civium jure Naturæ aut divino positivo universali

 non-

nondum determinatas. Ecclesia est in Republica, non vero Resp. in Ecclesia. Ecclesiæ nullum imperium à Christo & Apostolis in N. T. datum est. Non possunt esse duæ summæ potestates legislatoriæ &c. in una Republica. Ministri Ecclesiæ & reliqui qui in societate Ecclesiastica vivunt sunt subditi Magistratus Politici. Ergo Magistratus Politicus etiam horum actiones etiam ad religionem pertinentes determinare poterit, modo legibus illis nihil jubeat, quod juri divino universali repugnat.

§. 45. Ulterius Autor in argumento quod ipse ex jure naturæ format, initio statum controversiæ mutat, & cum questio concepta sit de jure Magistratus Politici, seu facultate morali activa, ipse loquitur de officio Magistratus Politici, seu qualitate morali passiva, inter quæ duo est insignis differentia. Deinde insignis fallacia est, quod ideo neget officium magistratus erga veram Religionem ex jure naturæ deduci posse, quia jus naturæ ostendere non possit, quænam sit vera religio. Idem enim esset ac si statuerem, officium Jsaaci erga Abrahamum patrem, aut officium Achabi erga Nabothum ex jure Naturæ deduci non posse quia jus Naturæ non ostendat quod Abrahamus sit pater Jsaaci, & quod vinea sit Nabothi.

§. 46. Pergit Autor §. *12. p. 67. seqq.* ad Praxin primitivæ Ecclesiæ à Spiritu S. ut dicit, introductam, ad quam tanquam ad normam secundum Axioma XIX. Ecclesiæ nostræ reformandæ sint. Hanc autem ostendere, quod controversiæ in causis religionis ab Ecclesiâ & ejus Presbyterio fuerint definitæ. In primâ siquidem controversiâ de circumcisionis necessitate cautum esse prudenter ab Apostolis & Presbyterio Ecclesiæ, ne Ecclesia Christiana turpi schismate divideretur. Congregasse itaque se Apostolos Jerosolymæ tanquam in loco præcipuo, congregasse ad se Presbyterium & Ecclesiam, deliberasse de negotio & conclusum formasse, cui se omnes subjecerint Ecclesiæ reliquæ. Similiter controversiam de Festo Paschatos tandem definitam fuisse in Concilio Nicæno. Novatum in Synodo Romano, Paulum Samosatenum in Concilio Antiocheno, Arium in Concilio Nicæno damnatos fuisse. In his omnibus Conciliis nullum Magistra-

tui

tui Politico locum fuisse, plura vota Patrum de re accuratè deliberantium rem definivisse. In prioribus tribus Seculis, ubi Ecclesia adhuc pura virgo manserit, ne quidem Magistratum adfuisse in Conciliis. Concilium Nicænum quidem promovisse Constantinum, eique interfuisse non solum tanquam Christianum, sed & ut Principem, at nullum votum dedisse, sed simpliciter acceptasse, ac defendisse conclusa sanctorum Patrum, tanquam cœlestem veritatem, imò sic modestum se gessisse, ut ne quidem controversias Episcoporum privatas definire voluerit, diserte asserens, Sacerdotes à DEO positus esse cum potestate de Laicis judicandi, Laicos vero non posse judicare de Sacerdotibus. Praxin hanc Ecclesiæ haut dubiè à Spiritu S. tempore Apostolorum introductam esse, adeoque esse Legem divinam positivam, scil. ut singulæ Ecclesiæ deputatos ad Concilium eligant, qui nomine suæ Ecclesiæ votum det, ut ita per majora conclusum concilii fieri possit. His omnibus nihil novi reponimus, sed repetimus saltem ea, quæ jam prænotavimus §. *24. 26. & 32.* scilicet: Concilium Apostolicum omnia, quæ eminentiam Cleri & coactionem involverunt in Conciliis subsequentibus, dissimillima habuit. Exempla non faciunt legem. Constantini tempore Ecclesia, ipso hic fatente autore, non fuit virgo, sed per illam Constantini adulationem de Clero non judicando à Laicis Papatus fuit stabilitus, cujus adeò fautor est Autor, non Evangelicæ doctrinæ de Clero Laicorum imperio subjecto, si istam adulationem approbat, quod tamen de ipso præsumere nolumus. Etiam in prioribus tribus Seculis Papatus fundamenta fuere jacta, & jam posita tempore conciliorum Nicænum præcedentium.

§. 47. Eædem responsiones locum invenient ad ea, quæ jam seqvuntur apud autorem *in* §. *13. p. 71. seq.* Legum Ecclesiasticarum constitutionem non soli Magistratui Politico, sed toti Ecclesiæ competere, sic probare intendit. Tempore Apostolico Leges Ecclesiasticas factas de esu eorum, quæ idolis oblata erant, de suffocato item ac sangvine, quæ omnia secundum hodiernam

praxin Christianam sint indifferentia, & eo tempore ne fidelibus Judæis scandalum daretur fuerint ab Apostolis prohibita *Act. 15.* Hoc exemplum primorum Christianorum subsequentibus fuisse instar legis, secundum quod usu exigente posteà alias leges Ecclesiasticas condiderint, puta de festo paschatos, de jejuniis & pœnitentiâ Ecclesiasticâ. Ipsum Constantinum non invasisse hæc jura Ecclesiæ, sed permisisse, ut Patres in Conciliis Canones plurimos conderint. Neque præsumendum esse à tàm sanctis Confessoribus & Martyribus, eos crimen læsæ majestatis commisisse, ac jus legislatorium Imperatori competens invasisse. Accedit, quod falsissimum sit Apostolos *Act. 15.* ista pronunciasse tanquam leges Ecclesiasticas. Conventus eorum primariò institutus erat ad definiendam quæstionem ex compromisso de circumcisione, cujus declarandæ gratia reliqua de idolothytis &c. adjiciebantur. Erat autem jam anteà lege divinâ prohibitum de talibus non comedendis, igitur tanquam doctores saltem declarabant leges has veteris Testamenti Christianos adhuc obligare debere, ne quærentes, dum audirent, circumcisionem non amplius esse necessariam, putarent, & hæc licere. Quin si à Spiritu Sancto tum demum illæ Leges ut Ecclesiasticæ sunt conditæ, quærerem ex autore, quando Spiritus Sanctus has leges iterum abrogaverit, quas tamen jure hodie non amplius observari ipse autor facile concedit. Novit etiam Autor, Martyrium non facere Christianum, & Christus docet non Confessores introituros in regnum cœlorum, sed eos, qui voluntatem Patris in cœlo operantur. Neque tamen & crimen læsæ Majestatis committit, qui ex indulgentia & socordia Principum juribus Majestatis etiam parum Christianè utitur. Ipse autor supra §. *26.* dixit Martyres illos & Confessores sub imperatoribus sibi regimen seculare vindicasse, & populum Christianum ab obedientia Christi abduxisse &c.

§. 48. Illud vero nescio an responsionem mereatur, quando autor §. *14. p. 73.* ex dictis *Matth. 16. v. 18. 1. Tim. 3. v. 15.* quod Ecclesia Christiana sit fundata super Petram, & extructa super fundamen-

damento Apostolorum & Prophetarum, ubi Christus sit lapis angularis &c. inferre vult, quod, quoties leges Ecclesiasticæ condendæ sint ac controversiæ definiendæ, apud Ecclesiam Christianam refugium sit quærendum. Ut enim mitisſimè dicam, quod sentio, non melior est connexio in hoc argumento, ac in vulgato: stat baculus in angulo, ergo cras pluet.

§. 49. Sed & ad ea, quæ §. *15. p. 75. seq.* de disciplina Ecclesiasticâ & excommunicatione soli Ecclesiæ absque præscitu & directione Magistratûs Politici vindicanda affert, jam suprà §. *22. & 23.* responsionem præoccupavimus. Ait nempe in duobus locis *Matth. XVIII. 15. seq.* & *1. Cor. V.* verbis luce meridianâ clarioribus eam Potestatem soli Ecclesiæ tribui, præprimis cum Christus non dicat: dic Principi, dic Consistorio, sed dic Ecclesiæ. Ostendimus autem ibidem illa loca scripturæ de disciplina quâdam Ecclesiastica ac excommunicatione non loqui. Apertius de iis non loquitur locus tertius II. Joh. V. 10. eum qui doctrinam Christi non afferat, non hospitio suscipiendum esse nec ei dicendum esse ave, quamvis & ipse d. p. 75. ab autore communem errorem secuto, huc applicetur. Nihil enim aliud dicit Apostolus, quam ut à conversatione familiari cum impiis abstineamus.

§. 50. Quod si porro quis summam demonstrationis pro jure majestatico circa sacra supra §. *42.* adductæ curatè expendat facile deprehendet, impertinens esse postulatum autoris §. *16. p.* 77. Magistratum Politicum hactenus recensita Jura Ecclesiastica justè exercere non posse, nisi speciale mandatum divinum producat, quo leges priores divinæ Ecclesiæ talia jura tribuentes abrogatæ & jura illa in Magistratum sint translata: qvamdiu hoc non fiat, Magistratus illud jus non esse nisi Allotrio-Episcopiam & Cæsaro-Papiam. Quam in rem etiam loca duo ex B. Luthero & D. Spenero adducit, ad quæ, etsi facile ostendere possimus, ea autori parum prodesse, brevitatis studio respondemus, nos non disputare autoritatibus sed rationibus.

§. 51. Quare nec solliciti esse debemus, ut iis multa regeramus, quæ Autor §. *17. p. 81. seq.* adversus illos disputat, qvi Jus

Princi-

Principum circa Sacra ex Jure humano, id eſt ex Inſtrumento pacis deducunt, qvibus reſpondet ex axiomate VII. Jus humanum non poſſe derogare juri divino: quamvis etiam autor duas diſtinctas quæſtiones confundat, qvo jure ſcilicet Magiſtratus politicus in genere Jus circa Sacra exerceat, & qvo Jure Principes Proteſtantes in Imperio; illa ex Jure Naturæ, hæc ex hiſtoria Germanica & principiis juris publici decidenda eſt. Quod autem adverſus illos, qvi Principum Imperii jus circa Sacra ex ſuperioritate territoriali deducunt, urget, hoc pacto competiturum etiam eſſe Imperatori Turcarum ac Tartarorum Jus circa Sacra ob Axioma XII. partim innuit, eum non intelligere, qvid ſit ſuperioritas territorialis, partim docet, qvod ſine ratione pro abſurdo habeat, qvod abſurdum non eſt. Qvis enim neget, Imperatorem Turcarum habere jus circa Sacra?

§. 56. Ne tamen noſter videatur magiſtratui Politico omnia jura circa Sacra adimere, putat §. *18. p. 87. ſeq.* ſat habere Magiſtratum, in qvo jura hæc exerceat, ſi protegat Eccleſiam, ac ortis controverſiis Synodum in territorio ſuo ordinet, ejusqve concluſum exeqvatur ac condemnatos deponat ac ejiciat, exemplo Aurelii Imperatoris & Conſtantini. Sed hoc pacto Magiſtratus fiet nudus miniſter Eccleſiæ, & Presbyterium dominabitur. Oblitus etiam fuit noſter ſui axiomatis, qvod exempla humana nihil probent, dum *p. 88. ſeq.* proteſtantes Principes jubet exemplum capere ab Aureliano Ethnico Imperatore, qvi Paulum Samoſatenum antea ab officio deponere noluerit, donec ab univerſa Eccleſia fuerit damnatus. Qvare ex hoc infert, à principibus noſtris nullum Miniſtrum Eccleſiæ eſſe relegandum aut deponendum, niſi per legitimam Synodum condemnatum.

§. 53. Illud vero non omittendum, qvod Autor. *ibid. p. 89.* ita philoſophetur. Principes non poſſe obtrudere in cauſis religionis deciſionem controverſiæ alicujus, etiamſi, fortè in deciſione ſua veram ſententiam arripuerint. Nam ſecundum morem Spiritus Sancti nonniſi per concilia ita determinari qvæſtiones,

ſtiones, ut reliqvi iis acqvieſcere debeant. Qvi extra Concilium qvæſtiones ejusmodi determinare velit, eum oportere eſſe infallibilem, cum tamen infallibilitas nulli homini concedenda ſit. Hic initio facilè autori indulgemus, Principem non poſſe violenta deciſione uti, non magis, ac aliqvod Concilium. Cum tamen Principes, qvotiescunqve deciſionibus ejusmodi uſi ſunt, id fecerint per Theologos; qvibus infallibilitatem, (& rectè qvidem) noſter denegat, inde videtur gravis objectio adverſus ipſum autorem formari poſſe. Theologi qvi in concilio dirimunt controverſias per vota ſua, aut Spiritu S. aguntur aut minus. Si poſterius, nec concluſum per vota majora erit concluſum infallibile Spiritus Sancti. Si prius, poſſent etiam ſinguli extra concilium infallibiliter controverſias definire, & ita poſſet etiam Princeps eorum miniſterio, extra concilium uti, niſi fortè abſurdè adſtruere velis, Spiritum Sanctum alligatum eſſe loco Concilii tanqvam officinæ ſuæ. Qvamvis nec apud noſtros ſit infreqvens, ut cathedram Eccleſiaſticam officinam Spiritus Sancti appellent.

§. 54. Vult etiam autor in reliquis juribus Eccleſiaſticis ſuas partes eſſe debere Magiſtratui Politico. In conficiendis legibus Eccleſiaſticis dicit §. *19. p. 90.* magiſtratum politicum hoc opus dirigere & facilitare, poſſe magiſtratum diſpicere, an diſciplina Eccleſiaſtica ubiqve ſine reſpectu perſonarum exerceatur; debere eum ſollicitum eſſe, ut vocatio miniſtrorum Eccleſiæ apud omnes Eccleſias fiat ſecundum verbum Dei, & ut Presbyteria definito autoris modo inſtituantur. Sed vel hic iterum autor magiſtratui Politico relinquit ſolam exeqvendi gloriam ea, qvæ Presbyterium concluſit, vel fateor me non intelligere quid autor velit.

§. 55. In §. *20. p. 91. ſeq.* Autor ipſe objectionem ſibi format. Si presbyterio concedenda eſſet poteſtas aliqvid in Eccleſia ordinandi, nullam definitionem eſſe ſperandam, ſed perpetuas lites presbyterii inter ſe. Reſpondet vero, cauſam, quod presbyteri ita ſint ad litigia proni, eſſe, qvod miniſtri non ſint le-

 gitime

gitime per Ecclesiam vocati, & qvod careamus justo Presbyterio. Sed qvis hanc causam sibi persvadebit? Sæpè inculcavit Autor, Ecclesias nostras ad tempora Constantiniana esse reformandas, utpote ubi ab Ecclesiis ministri fint electi, & presbyteria autoritate polluerint. At quando unqvam majores rixæ fuerunt, quàm illis temporibus? Singulis annis nova Symbola cudebantur, & Concilia urgebant Concilia. Loqvitur id Historia Ecclesiastica unanimiter. Et ex vita Constantini M. notum, sanctos illorum temporum martyres & confessores ita pruritu litigandi fuisse infectos, ut Cæsar coactus fuerit, istorum libellos accusatorios in universum cremandi.

§. 56. Claudit Autor hoc caput, & fatetur in §. *21. p. 92. seqq.* se hanc methodum tractandi didicisse ex Conringii concussione fundamentorum fidei Pontificiæ, unde etiam quædam axiomata depromserit, ac insuper arbitratur, quemadmodum scriptum illud Conringii titulum concussionis fundamentorũ Pontificiorum jure mereatur, ita etiam posse caput hoc tertium jure appellari: Propugnaculum inexpugnabile Regiminis Ecclesiæ Christi. Conringii tractatum non legimus. Nec ad rem præsentem opus est. Utrum vero hac propugnaculum inexpugnabile Autoris expugnaverimus, judicet benevolus lector.

§. 57 In Capite IV. Autor prolixe probare intendit, electionem ministrorum Ecclesiæ competere Ecclesiæ & Presbyterio, non Principi. Sed cum hic nil nisi praxin Primitivæ Ecclesiæ & sic mera exempla afferat, ad hunc medium terminum vero ad nauseam sit responsum, nolumus hic prolixitate ulteriori autorem imitari. Sed putamus ea quæ in juribus Ecclesiasticis protestantium Principum de electione ministrorum Ecclesiæ disposita sunt, nec juri naturæ nec principiis Christianismi repugnare, etsi forte praxis non semper respondeat ordinationibus.

§. 58. Quæ capite V. pariter contra jus patronatus disputat, cum non respiciant ipsum jus magistratus politici, transeant. Interim sic putamus: multos abusus hoc jus patronatus irrepsisse, interim tamen in se non videri repugnare aut rectæ rationi aut

scriptu-

fcripturæ; optandum equidem esse, ut ob nimium ejus abusum id abrogetur, sed non sperandum, minimè vero omnium, quod Patroni Protestantium sponte huic juri suo sint renunciaturi, ut consulit autor.

§. 59. Ex reliquis capitibus quod nos attineat nihil restat peculiari observatione dignum, nisi dum *Cap. 16.* autor factum Ambrosii Theodosium excommunicantis defendit, iterum communem doctrinam secutus. Nos uti factum Imperatoris cujus gratia excommunicatio illa facta dicitur, improbamus, ita nec factum Ambrosii probare possumus, sed insignem hic fastum Episcopi Mediolanensis sub larva zeli divini, forte & ipsummet decipientem, subfuisse ac totum hoc negotium direxisse arbitramur. Quæ autor contra disputat ea præjudicio nituntur jam sæpius rejecto, quasi Christus & Paulus excommunicationis Ecclesiasticæ legem tulerint, & vero per hypothesin secundam apud Deum non sit respectus personarum. Sed quemadmodum præcedens refutatio præjudicii illius nobis jam otium facit, ut non opus habeamus in conclusione hac nos detinendi, ita & hypothesis illa secunda quod apud Deum non sit respectus personarum, male huc applicatur, ut vel ex limitatione, quam eidem supra §. 28. subjecimus, patet. Majori verosimilitudine nituntur illi, qui lege universali capitalem homicidii pœnam dictatam esse docent, quam qui excommunicationis legem à Christo deducunt. Quid si jam Ambrosius Theodosium tot homines innocentes interficientem, sub prætextu zeli divini jussisset iterum capitali pœna affici, allegans illam autoris hypothesin: apud Deum non esse respectum personarum? Credo quemlibet sensisse, eam malè fuisse applicatam. Nec est, quod dicas magnam differentiam esse inter excommunicationem & decollationem. Ita quidem est. Sed nec ego à pari argumentor, at solum parum aptam applicationem hypotheseos quod apud Deum non sit respectus personarum, instantia infringo. Deinde quid mali potestas excommunicandi quemvis, etiam Principem, Episcopis in dulta, Reipublicæ ac tranquillitati universorum intulerit vel historiæ Imperatorum Germanicorum, præ-

 cipuè

cipuè Henrici IV. non loquuntur sed clamant, donec ex principiis sanioribus vel bruteitas vel brutalitas illorum fulminum fuerit asserta. Taceo, quod adhuc dubium videatur, an excommunicatio illa Theodosii istis circumstantiis, quibus ex Ruffini Historia Ecclesiastica & Historia Tripartita eam refert noster *dicto cap. 15. §. 4. p. 340. seq.* unquam facta fuerit. Video enim in historia Ecclesiastica Gottfr. Arnoldi simplicius narrari, quod Ambrosius Theodosium ob factum illud ad communionem admittere noluerit, *lib. 4. cap. 2. §. 23. Conf. Eliæ du Pin. de antiqua Ecclesiæ disciplina dissert. 7. §. 3. p. 499. seq.* Sed ista jam non vacat prolixius discutere.

§. 60. Apparet vero ex hactenus dictis, qvantum intersit ad securitatem Principum defendendam, ut communes & ex neglectu etiam inter protestantes, receptæ opiniones in doctrina Juris Ecclesiastici, prima fronte qvidem principibus blandientes, reapse tamen eosdem arbitrio ac libidini Cleri subjicientes, emendentur, neqve Principes sibi amplius imponi patiantur, noviores has emendationes tanquam impias aut qvieti publicæ periculosas non esse tolerandas. Quod si enim doctrinæ istæ homini cæterà pio ac de damno Josephi sollicito, qvalem Autorem nostrum esse suprà diximus, imposuerunt, ut, dum defectus Juris Ecclesiastici apud Protestantes (qvos non negamus) emendare studet, reverà consiliis suis, bona fide qvidem, Papismum crassissimum stabiliat, quid fiet, si ex doctrinis istis conclusiones deducant homines imperium Politicum magna cura ambientes, & speciminibus variis de jure decidendi controversias Theologicas ac similibus animum suum apertè prodentes? Sed speramus meliora. Fiet enim, & certè fiet, ut si eruditi aliarum facultatum jura Principium tueri atqve Papatum Ecclesiarum protestantium detegere nolint, id tamen facturi sint Politici ac Jure Consulti, utpote ad qvos etiam primariò ea res pertinet.

Faxit Deus Feliciter.

COROLLARIUM
PRÆSIDIS.

Sponsione certaverant duo amici, utrum annus currens sit ultimus hujus seculi, & seculum novum incipiat statim, quamprimum scribatur Annus 1700, an vero annus currens sit penultimus, & novum seculum incipiat, post ultimum Decembris anni 1700. scil. die 1. Januarii anni 1701. Compromiserant in me. Respondi, prius mihi videri verius. Videbatur enim res definienda esse ab ætate hominis & modo istam computandi, cum & computare annos nostros soleamus à nativitate h. e. ab ætate Christi: Jam vero si Christus adhuc in his terris degeret, diceremus, quod explevisset annos 1699. adeoque annus currens pertineret ad annum seculi ultimum

timum

timum. Postea quæstione hac subinde in conversationibus proposita deprehendi, illam valdè esse dubiam, & vix tres in conversatione quadam de ea esse unanimes. Quæsivi adeò cum utrobiq; rationes non improbabiles afferantur, annon certius quid definiendi possint suppeditari argumenta. Omne momentum in eo situm est: an tempus denominemus ab annis currentibus, an ab adimpletis. Evolvi Chronologos, neque hic aliquid memoratu dignum deprehendi. Ex præstantissimis enim observavi, qvod inconstanter annorum myriades & secula modo ab anno primo, modo ab anno ultimo præcedentis myriadis vel seculi incipiant. Ex scriptoribus historiarum secularium aliqui seculum v. g. decimum sextum incipiunt anno 1501. & finiunt anno 1600. aliqvi incipiunt ab anno 1500. & finiunt anno 1599. Neqve ex doctrina de Jubilæis certius quid desumere potui, præstantissimis Chronologis de computatione Judaicorum Jubilæorum graviter inter se dissentientibus.

Adde

Adde quod in Papæis Jubilæis vel eadem remaneat petitio principii: Utrum annus Jubilæus celebretur in ultimo seculi anno, an in primo? vel, si maximè hic certi quid possit afferri, inter Protestantes tamen recepta est doctrina, Papam posse errare. Inquirendum ergo unicè esset, quomodo à primis Christianis primus Christi annus sit scriptus v.g. an ea quæ nondum absolutis duodecim mensibus gesta sunt, dixerint facta esse primo Christi anno, an saltem quinto vel sexto mense à nativitate Christi. Sed quis hæc definiet? Ergo mihi videtur adhuc responsio data in verosimilitudine sua manere, donec afferatur quid verosimilius. Neque aliena est hæc quæstio à Jurisprudentia. Narravit enim mihi Vir fide dignissimus P. W. M. A. in provincia quadam Imperii Præfectum provinciæ interdixisse rusticis sub pœna gravi, ne hoc anno feras venentur. Rusticos fuisse attonitos, cur, quod hactenus nunquam licuerit, hoc præcisè anno sub pœna prohibeatur, Seniores autem narrasse junio-

unioribus, quod habeant antiquum privilegium, venandi cujusque seculi anno ultimo. Ergo rusticos non obstante Præfecti prohibitione strenuè hoc anno venationi dedisse operam, ac Præfecto urgenti, quod sequens annus demum sit ultimus hujus seculi, respondisse, majores suos simili modo circa finem præcedentis seculi, fuisse in exercitio juris sui impeditos, ac persvasos ut venationem ab ipsis anno 1599. prætensam differrent ad annum 1600. Isto vero anno comparente eos fuisse impeditos sub prætextu, qvod annus jam præteritus fuerit ultimus. Rem ergo adhuc coram supremo illius loci judicio ventilari. Quamvis vero res nondum definita sit, & definitio etiam illa extrà territorium jus facere nequeat, nescio tamen, quomodo & hæ circumstantiæ mihi meam sententiam adhuc verosimiliorem reddant.

F I N I S.